

Llawlyfr i staff gorsafoedd pleidleisio

Cynorthwyo'r broses o gynnal etholiadau
llywodraeth leol yng Nghymru a Lloegr

Cyfieithiadau a fformatau eraill

I gael gwybodaeth am sut i gael y cyhoeddiad hwn mewn iaith arall, neu mewn print bras neu Braille, cysylltwch â'r Comisiwn Etholiadol:

Ffôn: 020 7271 0500

E-bost: publications@electoralcommission.org.uk

Llawlyfr i staff gorsafoedd pleidleisio. Cod archeb: LGEW17G001W

(h) Y Comisiwn Etholiadol 2017

Cynnwys

1	Cyflwyniad	1	Atodiad 1 - Materion yn ymwneud â chydraddoldeb	20
2	Yr etholiadau a thîm yr orsaf bleidleisio	2	Etholwyr anabl ac etholiadau	20
	Etholiadau llywodraeth leol	2	Cymorth i etholwyr na allant gael mynediad i'r orsaf bleidleisio	20
	Rolau a chyfrifoldebau tîm yr orsaf bleidleisio	2	Pleidleiswyr anabl	20
3	Cyn y diwrnod pleidleisio	4	Pobl ddall neu rannol ddall	21
	Hyfforddiant i staff gorsafoedd pleidleisio	4	Pobl fyddar-ddall	22
	Lleoliad yr orsaf bleidleisio	4	Pobl fyddar	22
	Safonau ymddangosiad	5	Galluedd meddyliol, anabledd a phleidleisio	22
	Cysylltu ag aelodau eraill o'r tîm	5	Atodiad 2 - Delio â phroblemau yn y gofrestr etholwyr	23
	Dosbarthu neu gasglu'r blwch pleidleisio	5	Oedran - hawl i bleidleisio	23
4	Diwrnod pleidleisio: cyn i'r bleidlais agor	6	Enwau wedi'u camsillafu a phleidleiswyr sydd wedi newid eu henw	23
	Cyrraedd yr orsaf bleidleisio	6	Etholwyr eraill	23
	Beth sy'n digwydd os na fydd deiliad yr allwedd yn bresennol?	6	Person nad yw'n ymddangos yn y gofrestr etholwyr	23
	Gwirio cyflenwadau a deunyddiau	6	Gwallau clercol yn y gofrestr	23
	Cynllun yr orsaf bleidleisio	7	Unrhyw berson arall nad yw'n ymddangos ar y gofrestr etholwyr	24
	Arwyddion a hysbysiadau	8	Atodiad 3 - Gweithdrefn ar gyfer pleidleiswyr post a dirprwyon	25
	Pwy all fod yn bresennol yn yr orsaf bleidleisio?	9	Pleidleiswyr post	25
	Selio'r blwch pleidleisio	11	Dirprwyon	26
	Rhai tasgau munud olaf i'w cwblhau	11	Atodiad 4 - Etholwyr â chofnod dienw yn y gofrestr	29
5	Diwrnod pleidleisio: agor a chynnal y bleidlais	12	Gweithdrefn ar gyfer rhoi papurau pleidleisio i etholwyr â chofnod dienw	29
	Agor yr orsaf bleidleisio	12	Beth os bydd etholwr â chofnod dienw yn ymddangos yn yr orsaf bleidleisio heb gerdyn pleidleisio?	29
	Crynodeb o'r drefn bleidleisio	12	Atodiad 5a - Y cwestiynau rhagnodedig	30
	Cam un - cadarnhau pwy yw'r pleidleisiwr	13		
	Cam dau - rhoi'r papurau pleidleisio	14		
	Cam tri - pleidleisio	15		
6	Diwedd y pleidleisio	17		
	Gweithdrefnau	17		
	Cwblhau'r gwaith papur	18		
	Pacio deunyddiau yn yr orsaf bleidleisio	19		
	Cludo deunyddiau'r etholiad i'r ganolfan gyfrif	19		

Atodiad 5b - Papurau pleidleisio a gyflwynwyd	34	Atodiad 10 - Cwestiynau cyffredin a ofynnir i staff gorsafoedd pleidleisio ar y diwrnod pleidleisio	42
Amgylchiadau pan ddylid rhoi papurau pleidleisio a gyflwynwyd	34	Atodiad 11 - Rhestr wirio ar gyfer gosod yr orsaf bleidleisio	44
Gweithdrefn ar gyfer rhoi papurau pleidleisio a gyflwynwyd	34		
Rhesymau dros gwblhau papur pleidleisio a gyflwynwyd	35		
Atodiad 6 - Diogelwch yn yr orsaf bleidleisio	36		
Cadw trefn	36		
Aflonyddwch neu ddigwyddiadau difrifol a a gohirio'r bleidlais	36		
Delio â sefyllfaoedd anodd	37		
Atodiad 7 - Gweithdrefn ar gyfer delio â chambersonadu	38		
Beth sy'n digwydd os bydd staff gorsaf bleidleisio yn amau bod rhywun yn cambersonadu etholwr neu ddirprwy?	38		
Beth sy'n digwydd os bydd asiant etholiad, asiant pleidleisio neu ymgeisydd yn herio pleidleisiwr?	38		
Beth sy'n digwydd os bydd yn ymddangos bod rhywun arall (heblaw am ddirprwy) wedi pleidleisio ar ran y pleidleisiwr?	38		
Atodiad 8 - Arweiniad ar rifwyr, y cyfryngau a pholau ymadael	39		
Rhifwyr	39		
Y cyfryngau	40		
Polau ymadael	40		
Atodiad 9 - Iechyd a diogelwch	41		
Iechyd a diogelwch staff yr orsaf bleidleisio ac etholwyr	41		
Codi gwrthrychau trwm	41		

1 Cyflwyniad

Diben y llawlyfr hwn yw helpu staff gorsafoedd pleidleisio sy'n gweithio yn yr etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru a Lloegr. Mae'n disgrifio'r gweithdrefnau y mae'n rhaid eu dilyn a sut i ddelio ag unrhyw beth a allai ddigwydd.

Fel staff gorsafoedd pleidleisio, rydych yn chwarae rhan ganolog yn yr etholiadau. Mae eich rôl yn hanfodol er mwyn sicrhau bod gan bleidleiswyr, pleidiau gwleidyddol, ymgeiswyr ac asiantiaid hyder yn y broses etholiadol.

Cewch hyfforddiant ar eich rôl, ond dylech ddarllen y llawlyfr hwn yn ofalus cyn y diwrnod pleidleisio er mwyn sicrhau eich bod yn gyfarwydd â'r holl brosesau a ddisgrifir ynddo.

Cyfeirir at y Swyddog Canlyniadau drwy'r llawlyfr hwn gan mai'r Swyddog Canlyniadau perthnasol sy'n gyfrifol am y rhan fwyaf o'r trefniadau ar gyfer cynnal y bleidlais. Yn ymarferol, fodd bynnag, y gweinyddwr etholiadol sy'n gyfrifol am y gwaith beunyddiol o redeg etholiadau. Bydd staff gorsafoedd pleidleisio yn cael manylion cyswllt lleol cyn y diwrnod pleidleisio ac mae'n debygol mai'r swyddfa etholiadau fydd y pwynt cyswllt cyntaf.

2 Yr etholiadau â thîm yr orsaf bleidleisio

Etholiadau llywodraeth leol

Defnyddir y system etholiadol y cyntaf i'r felin ar gyfer etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru a Lloegr.

Bydd gan bleidleiswyr un bleidlais neu fwy, yn dibynnu ar sawl ymgeisydd sydd i'w hethol, a dylent nodi 'X' yn y blwch i'r dde wrth enw'r ymgeisydd/ymgeiswyr y maent am bleidleisio drosto/drostynt. Os byddant yn pleidleisio dros fwy o ymgeiswyr na'r nifer y mae ganddynt hawl i'w wneud, ni chaiff eu papur pleidleisio ei gyfrif. Yr ymgeisydd/ymgeiswyr sy'n cael y nifer fwyaf o bleidleisiau a gaiff ei ethol/eu hethol.

Rolau a chyfrifoldebau tîm yr orsaf bleidleisio

Rôl staff yr orsaf bleidleisio yw sicrhau y gall pleidleiswyr fwrw eu pleidlais yn gyfrinachol, heb ddod o dan ddylanwad ac mewn awyrgylch tawel, digyffro.

Dylai'r Swyddog Llywyddu a'r Clercod Pleidleisio allu cyflawni dyletswyddau ei gilydd yn ôl yr angen. Fodd bynnag, Swyddogion Llywyddu sy'n bennaf cyfrifol am yr orsaf bleidleisio ac mae ganddynt rôl oruchwylio ychwanegol i'w chwarae. Hefyd, yn gyfreithiol, mae nifer o ddyletswyddau na allant gael eu cyflawni gan unrhyw un arall heblaw am Swyddogion Llywyddu, sef:

- gofyn i swyddog heddlu hebrwng rhywun o orsaf bleidleisio (gweler Atodiad 6)
- gofyn y cwestiynau rhagnodedig (gweler Atodiad 5a)
- cyfyngu ar nifer yr arsylwyr achrededig sy'n bresennol ar unrhyw adeg (gweler Pennod 4)

Dyletswyddau'r Swyddog Llywyddu

Swyddogion Llywyddu sy'n gyfrifol am gynnal y bleidlais yn yr orsaf bleidleisio a dylai fod ganddynt wybodaeth gadarn am y trefniadau pleidleisio.

Prif ddyletswyddau'r Swyddog Llywyddu yw:

- cydymffurfio ag unrhyw gyfarwyddiadau a gyhoeddir gan y Swyddog Canlyniadau
- sicrhau cyfrinachedd a diogelwch y bleidlais
- trefnu cynllun yr orsaf bleidleisio a chysylltu, os oes angen, â deiliad allwedd yr adeilad
- rhoi cyfarwyddyd i'r Clercod Pleidleisio a goruchwylio eu gwaith
- agor a chau'r orsaf bleidleisio ar amser
- cadw trefn yn yr orsaf bleidleisio
- bod yn gwrtais ac yn broffesiynol wrth ddelio ag etholwyr, ymgeiswyr ac asiantiaid, ac eraill y mae hawl ganddynt fod yn bresennol yn yr orsaf bleidleisio
- gweithio mewn ffordd ddiudedd bob amser
- rhoi cyfrif am yr holl bapurau pleidleisio, gwaith papur a'r blwch pleidleisio a bod yn gyfrifol amdanynt
- gofyn y cwestiynau rhagnodedig i bleidleiswyr pan fo angen, gan gynnwys pan fydd ymgeiswyr neu asiantiaid yn gofyn iddynt wneud hynny neu cyn rhoi papurau pleidleisio a gyflwynwyd
- sicrhau bod y drefn bleidleisio briodol yn cael ei dilyn, gan sicrhau y caiff y rhestr neu'r rhestr rhifau cyfatebol eu marcio'n gywir
- sicrhau, pan fyddant hwy neu eu Clerc Pleidleisio yn rhoi papurau pleidleisio, bod y marc swyddogol ar y papurau hynny a'u bod yn cael eu rhoi'n gywir i etholwyr cymwys

- delio â threfniadau pleidleisio arbennig fel y bo angen
- derbyn unrhyw bleidleisiau post a gyflwynir gan etholwyr
- rheoli presenoldeb y sawl y mae hawl ganddynt i fod yn bresennol yn yr orsaf bleidleisio, e.e. ymgeiswyr ac asiantiaid, cynrychiolwyr y Comisiwn Etholiadol ac arsylwyr achrededig, a sicrhau nad ydynt yn ymyrryd â'r broses bleidleisio
- monitro gweithgareddau rhifwyr y tu allan i fannau pleidleisio a sicrhau nad ydynt yn ymyrryd â'r broses bleidleisio
- cadw'r orsaf bleidleisio yn lân ac yn daclus
- sicrhau bod yr holl arwyddion a hysbysiadau yn glir, yn weladwy ac yn aros yn eu lle drwy'r dydd
- rhoi papurau pleidleisio i bleidleiswyr yn ôl cyfarwyddyd y Swyddog Llywyddu, gan sicrhau bod y marc swyddogol arnynt
- sicrhau bod pleidleiswyr yn bwrw eu pleidlais yn gyfrinachol
- cadw cyfrinachedd y bleidlais bob amser
- ateb cwestiynau pleidleiswyr, lle bo hynny'n briodol, mewn modd cyfeillgar a phroffesiynol
- helpu gydag unrhyw ddyletswyddau eraill sy'n ymwneud â'r orsaf bleidleisio yn ôl cyfarwyddyd y Swyddog Llywyddu
- cynorthwyo'r Swyddog Llywyddu i gwblhau'r gweithdrefnau angenrheidiol ar ôl i'r pleidleisio ddod i ben

Os bydd mwy nag un orsaf bleidleisio mewn adeilad, caiff y Swyddog Canlyniadau neu staff etholiadol benodi un o'r Swyddogion Llywyddu i fod yn bennaf cyfrifol am y man pleidleisio.

Dyletswyddau'r Clerc Pleidleisio

Nid oes gan Glercod Pleidleisio yr un cyfrifoldebau â'r Swyddog Llywyddu, ond dylent fod yn ymwybodol o'r holl drefniadau pleidleisio a sut i ddelio ag unrhyw broblemau.

Prif ddyletswyddau'r Clerc Pleidleisio yw:

- cydymffurfio â chyfarwyddiadau'r Swyddog Canlyniadau a'r Swyddog Llywyddu
- helpu i drefnu'r orsaf bleidleisio a pharatoi i agor y bleidlais
- bod yn gwrtais ac yn broffesiynol wrth ddelio â phleidleiswyr, ymgeiswyr ac asiantiaid, cynrychiolwyr y Comisiwn Etholiadol ac arsylwyr achrededig
- gweithio mewn ffordd ddiudedd bob amser
- sicrhau bod etholwyr yn gymwys i bleidleisio yn yr etholiadau ac yn yr orsaf bleidleisio hon
- cadarnhau a marcio rhifau etholwyr pleidleiswyr yn y gofrestr etholwyr
- ar y rhestr rhifau cyfatebol, ysgrifennu rhif etholwr y pleidleisiwr wrth ymyl rhif y papur pleidleisio a roddwyd iddo

3 Cyn y diwrnod pleidleisio

Hyfforddiant i staff gorsafoedd pleidleisio

Bydd angen i staff gorsafoedd pleidleisio gael gwybodaeth lawn am yr etholiadau ac ni allant ddibynnu ar brofiad blaenorol yn unig. Ni ddylai staff gorsafoedd pleidleisio ddibynnu'n gyfan gwbl ar y llawlyfr hwn chwaith. Dylai Swyddogion Cyfrif fod wedi trefnu hyfforddiant neu sesiynau briffio cyn yr etholiadau a byddant yn disgwyl i staff gorsafoedd pleidleisio fod yn bresennol.

Lleoliad yr orsaf bleidleisio

Caiff Swyddogion Canlyniadau eu penodi i gynnal y refferendwm o fewn pob ardal awdurdod lleol. Swyddogion Canlyniadau sy'n penderfynu faint o orsafoedd pleidleisio sydd eu hangen, ym mhle y dylent fod a faint o Swyddogion Llywyddu a Chlercod Pleidleisio sydd eu hangen i'w staffio.

Peidiwch â chymryd yn ganiataol y bydd gorsaf bleidleisio yn yr un man ag y bu ar gyfer etholiadau neu refferenda blaenorol. Bydd y Swyddog Canlyniadau yn rhoi gwybodaeth am leoliad yr orsaf bleidleisio pan gaiff penodiadau eu gwneud. Dylai pob aelod o dîm yr orsaf bleidleisio wybod ble mae'r orsaf bleidleisio cyn y diwrnod pleidleisio.

Efallai y bydd y Swyddog Canlyniadau yn gofyn i Swyddogion Llywyddu ymweld â'r orsaf bleidleisio cyn y diwrnod pleidleisio. Os felly, dylent drefnu amser sy'n gyfleus iddynt hwy a deiliad yr allwedd. Bob amser, dim ond ar ôl cael caniatâd deiliad yr allwedd y dylid cael mynediad i orsaf bleidleisio cyn y diwrnod pleidleisio. Byddwch yn ymwybodol o'r sensitifrwydd sy'n gysylltiedig ag ymweld â safleoedd awdurdodau lleol yn ystod oriau gwaith (yn enwedig sefydliadau addysgol a gofal cymdeithasol). Os yn bosibl, gall fod yn ddefnyddiol cyfarfod ag aelodau eraill o'r tîm yn

yr orsaf bleidleisio cyn y diwrnod pleidleisio er mwyn gweld pa gyfleusterau sydd ar gael a thrafod pa gyflenwadau a lluniaeth a all fod eu hangen.

Gall rhai safleoedd gynnwys dwy orsaf bleidleisio neu fwy. Os felly, dylai Swyddogion Llywyddu, ar gyfarwyddyd y tîm etholiadau, gydlyn unrhyw ymweliad â'r safle cyn y diwrnod pleidleisio â'r Swyddogion Llywyddu eraill. Bydd deiliad yr allwedd yn gwerthfawrogi hyn a bydd yn galluogi cydweithwyr i drafod mynedfa, allanfa a chynllun pob un o'r gorsafoedd pleidleisio.

Dylai deiliad yr allwedd agor yr adeilad erbyn 6.30am fan hwyraf ar y diwrnod pleidleisio. Os na fydd y person priodol ar gael i agor yr adeilad, gall y swyddfa etholiadau ofyn i'r Swyddog Llywyddu wneud trefniadau i gasglu'r allweddi cyn y diwrnod pleidleisio. Os bydd hyn yn digwydd, dylai Swyddogion Llywyddu sicrhau bod ganddynt yr holl allweddi perthnasol, gan gynnwys allweddi i unrhyw gatiâu, a manylion unrhyw larymau, a sicrhau bod rhif ffôn a chyfeiriad deiliad yr allwedd wrth law pe bai rhywbeth yn mynd o le.

Dylai staff gorsafoedd pleidleisio ystyried faint o amser y bydd yn ei gymryd iddynt fynd i'r orsaf bleidleisio ar fore'r etholiadau a chadw hyn mewn cof pan fyddant yn trefnu eu diwrnod. Drwy gyrraedd mewn da bryd, gall staff sicrhau bod yr orsaf bleidleisio wedi'i gosod yn briodol cyn i'r bleidlais agor am 7am.

Dylai staff gorsafoedd pleidleisio sicrhau bod ganddynt ddigon o fwyd a diod ar gyfer y diwrnod pleidleisio cyfan, gan na fyddant yn gallu gadael y man pleidleisio yn ystod y cyfnod pleidleisio.

Safonau ymddangosiad

Dylai awyrgylch yr orsaf bleidleisio fod yn gyfeillgar a phroffesiynol, a dylai staff yr orsaf bleidleisio wisgo'n unol â hynny. Fodd bynnag, bydd y staff yn yr orsaf bleidleisio drwy'r dydd a dylent ystyried eu cysur personol hefyd.

Cofiwch fod staff gorsafoedd pleidleisio yn cynrychioli'r Swyddog Canlyniadau ac y dylent fod yn ddiduedd bob amser. Rhaid peidio â gwisgo unrhyw fathodynau, sloganau neu liwiau a allai godi amheuaeth ynglŷn â didueddrwydd staff yr orsaf bleidleisio.

Cysylltu ag aelodau eraill o'r tîm

Gall Swyddogion Canlyniadau roi manylion cyswllt unrhyw Glerc(od) Pleidleisio sydd ar ddyletswydd yn yr un orsaf bleidleisio i'r Swyddog Llywyddu. Os byddant yn gwneud hynny, dylai'r Swyddog Llywyddu gysylltu â'r Clercod) Pleidleisio cyn y diwrnod pleidleisio er mwyn sicrhau eu bod yn gwybod ble mae'r orsaf bleidleisio a pha amser y mae angen iddynt gyrraedd.

Dosbarthu neu gasglu'r blwch pleidleisio

Oni bai bod y blwch pleidleisio yn cael ei ddosbarthu'n uniongyrchol i'r orsaf bleidleisio, bydd y Swyddog Canlyniadau yn hysbysu'r Swyddogion Llywyddu am y trefniadau ar gyfer casglu'r blwch pleidleisio ynghyd â holl ddeunyddiau perthnasol y refferendwm. Os bydd y Swyddog Llywyddu yn casglu'r blwch pleidleisio a deunyddiau eraill yr etholiad ac yn eu cadw yng nghartref y Swyddog Llywyddu, **rhaid cymryd pob gofal i sicrhau eu diogelwch bob amser**. Yn benodol, ni ddylid byth gadael unrhyw ddeunyddiau etholiad mewn car gwag.

4 Diwrnod pleidleisio: cyn i'r bleidlais agor

Rhaid i'r orsaf bleidleisio agor am 7am. Peidiwch â bod yn hwyr. Rhaid i chi hysbysu'r swyddfa etholiadau cyn gynted â phosibl os bydd unrhyw broblemau'n codi a allai eich atal rhag agor am 7am.

Cyrraedd yr orsaf bleidleisio

Rhaid i Swyddogion Llywyddu a Chlercod Pleidleisio gyrraedd yr orsaf bleidleisio erbyn 6.30am. Gwnewch yn siŵr eich bod yn caniatáu digon o amser i gyrraedd yr orsaf bleidleisio - peidiwch â bod yn hwyr. Rhaid i unrhyw aelodau o staff gorsafoedd pleidleisio sy'n hwyr am resymau na allant eu hosgoi neu staff na allant fynd i'r orsaf bleidleisio gysylltu â'r swyddfa etholiadau ar unwaith.

Rhaid i Swyddogion Llywyddu wneud yn siŵr bod pob oriawr neu gloc yn gywir er mwyn sicrhau bod yr orsaf bleidleisio ar agor ar amser.

Dylai Swyddogion Llywyddu, pan fydd Swyddog Canlyniadau wedi gofyn iddynt wneud hynny, gasglu hysbysiad penodi'r Clercod Pleidleisio.

Dylai Swyddogion Llywyddu hefyd sicrhau bod Clercod Pleidleisio yn ymwybodol o'r gofynion o ran cyfrinachedd.

Beth sy'n digwydd os na fydd deiliad yr allwedd yn bresennol?

Yn gyntaf, ceisiwch gysylltu ag ef, naill ai dros y ffôn neu drwy anfon aelod o dîm yr orsaf bleidleisio i'w gartref. Os na ellir agor yr orsaf, cysylltwch â'r swyddfa etholiadau i roi gwybod am y sefyllfa a gofyn am ragor o gyfarwyddiadau. Os bydd angen, sefydlwch orsaf bleidleisio dros dro. Efallai y bydd digon o le wrth fynedfa'r adeilad, neu hyd yn oed y tu allan i'r adeilad. Mewn rhai achosion, mae Swyddogion Llywyddu wedi defnyddio cefn car.

Beth bynnag fo'r sefyllfa, rhaid i bleidleiswyr allu pleidleisio'n gyfrinachol o 7am ymlaen.

Hysbyswch y swyddfa etholiadau ac unrhyw ymgeiswyr, asiantiaid ac arsylwyr sy'n bresennol am unrhyw drefniadau a wnewch.

Gwirio cyflenwadau a deunyddiau

Oni bai bod y Swyddog Canlyniadau yn eu cyflenwi'n uniongyrchol i'r orsaf bleidleisio, y Swyddog Llywyddu fydd yn gyfrifol am gludo'r blwch pleidleisio a deunyddiau'r etholiad. Fel rheol, bydd yr eitemau mwy, fel bythau pleidleisio, wedi'u dosbarthu i'r safle ymlaen llaw. Bydd y Swyddog Canlyniadau yn hysbysu Swyddogion Llywyddu am y trefniadau.

Caiff rhestr wirio o gyflenwadau gorsafoedd pleidleisio ei darparu gyda'r blwch pleidleisio ac unrhyw ddeunyddiau eraill ar gyfer gorsafoedd pleidleisio. Wrth wirio'r cynnwys, os gwelwch fod unrhyw eitemau o gyfarpar neu ddeunyddiau a restrir ar goll, cysylltwch â'r Swyddog Canlyniadau ar unwaith. Dylid gwirio deunyddiau wrth iddynt gyrraedd. Byddwch yn ofalus wrth godi'r deunyddiau neu'r cyfarpar; gallant fod yn drwm (gweler Atodiad 9 am wybodaeth am iechyd a diogelwch).

Dylai'r Swyddog Llywyddu gadarnhau ei fod wedi cael y gofrestr gywir ar gyfer ei orsaf bleidleisio a'i bod yn cynnwys y nifer ddisgwyliedig o etholwyr a ddyrannwyd i'w gorsaf bleidleisio.

Dylai'r Swyddog Llywyddu sicrhau bod y papurau pleidleisio yn dilyn trefn rifol, ac mai dyma'r papurau cywir ar gyfer yr orsaf bleidleisio ac nad oes unrhyw wallau amlwg o ran rhifau'r papurau.

Dylid gwirio'r rhifau ar gefn y papurau pleidleisio yn erbyn rhifau'r papurau pleidleisio sydd wedi'u hargraffu ar y rhestr rhifau cyfatebol. Dylid gwneud hyn cyn i'r pleidleisiau agor. Dylid rhoi'r

papurau pleidleisio gan ddilyn y drefn sydd wedi'i hargraffu ar y rhestr rhifau cyfatebol. Os na fydd y rhifau'n cyfateb, cysylltwch â'r Swyddog Canlyniadau ar unwaith.

Dylai'r Swyddog Llywyddu gadarnhau hefyd fod y marc adnabod unigryw ar y papurau pleidleisio a bod y marc swyddogol parod arnynt hefyd.

Os bydd y Swyddog Canlyniadau wedi darparu'r datganiad ynghylch y personau a enwebwyd, dylai'r Swyddog Llywyddu hefyd wneud yn siŵr bod manylion yr ymgeiswyr ar y papurau pleidleisio yn cyfateb i'r rhai ar y datganiad hwnnw.

Peidiwch â rhoi papurau pleidleisio sy'n cynnwys gwallau neu brint aneglur.

Cynllun yr orsaf bleidleisio

Y dasg gyntaf ar ôl cyrraedd fydd gosod yr orsaf bleidleisio, oni bai bod rhywun eisoes wedi gwneud hyn ar eich rhan. Mae cynllun yr ystafell yn bwysig. Gallai cynllun gwan beri dryswch diangen a phroblemau mynediad. Mae Atodiad 11 yn cynnwys rhestr wirio ar gyfer gosod yr orsaf bleidleisio ac arddangos hysbysiadau. Hyd yn oed os yw'r orsaf bleidleisio wedi'i gosod ar eich rhan, dylech sicrhau o hyd ei bod wedi'i gosod yn briodol gan ddefnyddio'r rhestr wirio yn Atodiad 11.

Efallai bod gofalmwr wedi trefnu'r ystafell yn barod, yn enwedig os yw'r Swyddog Canlyniadau neu'r Swyddog Llywyddu wedi rhoi cyfarwyddiadau iddynt ynglŷn â chynllun yr orsaf bleidleisio ymlaen llaw. Fodd bynnag, mae'n bosibl y bydd yn rhaid i staff yr orsaf bleidleisio osod yr ystafell neu ad-drefnu'r dodrefn. Mae rhai bythau pleidleisio yn drwm; byddwch yn ofalus wrth eu gosod neu eu symud (gweler Atodiad 9 am gyngor ar faterion yn ymwneud ag iechyd a diogelwch).

Ar y dudalen nesaf, ceir enghreifftiau o gynlluniau ar gyfer ystafell lle ceir un orsaf bleidleisio ac ystafell lle ceir mwy nag un orsaf bleidleisio. Canllaw yw'r rhain ac efallai y bydd angen eu haddasu yn unol ag amgylchiadau lleol.

Rhaid i'r cynllun fod yn addas i'r pleidleisiwr a helpu i sicrhau bod yr orsaf bleidleisio yn rhedeg yn hwylus. Yn benodol, rhaid ystyried anghenion pleidleiswyr ag amrywiaeth o anabledau.

Er enghraifft:

- A yw'r blwch pleidleisio yn hygyrch i bob pleidleisiwr?
- A all defnyddiwr cadair olwyn fynd o gwmpas yr orsaf bleidleisio a'r ardal gyfagos yn ddiraffferth?
- A yw'r holl fythau pleidleisio wedi'u gosod mewn ffordd sy'n parchu preifatrwydd pleidleisio pob pleidleisiwr?
- A yw'r bwth pleidleisio lefel isel yn y safle mwyaf priodol i ddefnyddwyr cadeiriau olwyn, gyda digon o le i gadair olwyn symud yn hwylus?
- A yw'r hysbysiadau wedi eu lleoli fel y gellir eu darllen gan bob pleidleisowr gan gynnwys pobl â nam ar eu golwg a'r rheiny mewn cadair olwyn?
- A yw'r bythau pleidleisio wedi'u lleoli er mwyn gwneud y defnydd gorau o'r golau sydd ar gael?
- A yw'r asiantiaid pleidleisio a'r arsylwyr wedi'u lleoli fel nad ydynt yn ymyrryd â'r gweithrediadau ond eu bod yn dal yn gallu eu gweld?
- A oes seddi ar gael yn yr orsaf bleidleisio i etholwyr na allant sefyll am gyfnodau hir?

Ym mhob achos:

- Defnyddiwch y rhestr wirio yn Atodiad 11 wrth osod yr orsaf bleidleisio neu wrth sicrhau ei bod wedi'i gosod yn gywir.
- Gwnewch yn siŵr nad yw'r bythau pleidleisio wedi'u lleoli mewn mannau lle gall pobl y tu allan weld sut mae pleidleiswyr yn marcio eu papurau pleidleisio.
- Trefnwch y blwch pleidleisio a'r bythau pleidleisio fel eu bod yn hygyrch i bob pleidleisiwr, ond eto i gyd yn weladwy i staff yr orsaf bleidleisio.
- Gosodwch y bwrdd rhoi papurau a'r blwch pleidleisio mewn ffordd sy'n atal unrhyw bleidleisiwr rhag gadael yr orsaf bleidleisio heb basio heibio i chi a'r blwch pleidleisio ac sy'n golygu y gallwch gadarnhau nad yw'n gadael yr orsaf bleidleisio gyda'i bapur pleidleisio.
- Ystyriwch pa drefniadau y byddai angen i chi eu gwneud er mwyn gallu derbyn pleidleiswyr yn ystod cyfnodau prysur a delio â hwy.

- Gwnewch yn siŵr bod gennych fanylion cswllt y swyddfa etholiadau a dilynwch unrhyw weithdrefnau uwchgyfeirio yn ôl cyfarwyddyd y Swyddog Canlyniadau os bydd unrhyw faterion yn codi yn ystod y diwrnod pleidleisio.

Mewn ystafell â mwy nag un orsaf bleidleisio, cofiwch fod yn rhaid cadw'r blychau pleidleisio ar wahân. Fel arall, gallai pleidleiswyr o un orsaf bleidleisio roi eu papur pleidleisio yn y blwch pleidleisio anghywir mewn camgymeriad ac ni fydd cyfrifon papurau pleidleisio'r ddwy orsaf bleidleisio yn cyfateb.

Hyd yn oed os bydd y blychau pleidleisio yn cael eu cadw ar wahân, dylai staff fod yn wylriadwus o hyd oherwydd gallai pleidleiswyr ddrysu ynghylch pa flwch pleidleisio y dylent ei ddefnyddio.

Arwyddion a hysbysiadau

Meddyliwch am ddiben pob arwydd a hysbysiad wrth eu gosod i fyny. Cerddwch y llwybr y mae disgwyl i'r pleidleisiwr ei ddilyn, gan wirio pob arwydd a hysbysiad. Mae rhai arwyddion a hysbysiadau yn rhoi cyfarwyddiadau tra bod eraill yn rhoi gwybodaeth i bleidleiswyr.

Gwnewch yn siŵr eu bod wedi'u gosod fel y gall pob pleidleisiwr eu darllen, gan gynnwys y rhai mewn cadeiriau olwyn a phobl sydd â nam ar eu golwg.

Rhaid arddangos yr hysbysiad 'Sut i bleidleisio yn yr etholiad hwn' y tu mewn a'r tu allan i'r orsaf bleidleisio. Os bydd y Swyddog Canlyniadau wedi darparu'r fath hysbysiadau mewn Braille, mewn ieithoedd eraill heblaw Cymraeg a Saesneg, neu ar ffurf darluniau, dylai'r rhain hefyd gael eu harddangos y tu mewn a'r tu allan i'r orsaf bleidleisio.

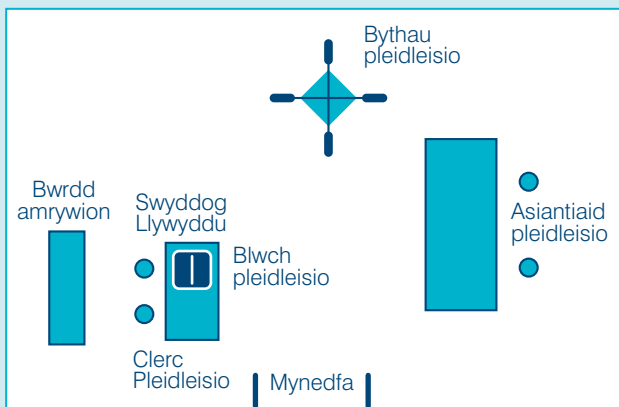
Yr **unig** hysbysiad y dylid ei arddangos ym mhob bwth pleidleisio yw'r un sy'n rhoi gwybodaeth am sut i farcio'r papur pleidleisio yn yr etholiad hwn. Os bydd y Swyddog Canlyniadau wedi darparu unrhyw hysbysiadau o'r fath mewn ieithoedd a fformatau eraill, e.e. mewn Braille, mewn ieithoedd eraill heblaw Cymraeg a Saesneg, neu ar ffurf darluniau, dylai'r rhain hefyd gael eu harddangos y tu mewn i'r bwth bleidleisio. Ni ddylid arddangos unrhyw hysbysiadau eraill yn y bwth pleidleisio.

Rhaid arddangos copi sampl mawr o'r papur pleidleisio y tu mewn i'r orsaf bleidleisio hefyd, yn ddefnyddol mewn man â digon o olau lle gall pleidleiswyr ei weld yn hawdd cyn cael eu papur pleidleisio.

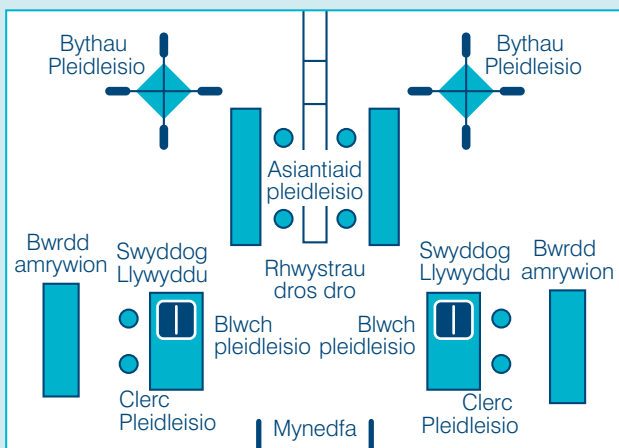
Bydd y Swyddog Canlyniadau hefyd yn darparu copi llaw mwy o faint o'r papur pleidleisio, gyda'r gair 'sampl' arnynt. Gall pleidleiswyr sy'n rhannol ddall fynd â hwn gyda nhw i mewn i'r bwth pleidleisio er mwyn cyfeirio ato wrth farcio eu papur pleidleisio.

Gwnewch yn siŵr nad oes unrhyw ddeunydd y gellir dehongli ei fod yn cefnogi safbwyntiau unrhyw blaid neu ymgeisydd sy'n cymryd rhan yn yr etholiadau wedi'i arddangos yn y safle neu ar y safle. Os gwelir unrhyw ddeunyddiau o'r fath, rhaid eu tynnu i lawr neu'u gorchuddio.

Enghraifft o gynllun ar gyfer un orsaf bleidleisio

Enghraifft o gynllun ar gyfer gorsaf bleidleisio ddwbwl

Pwy all fod yn bresennol yn yr orsaf bleidleisio?

Mae'r gyfraith yn rhoi hawl benodol i unigolion arbennig fod yn bresennol mewn gorsafoedd pleidleisio (yn ogystal â staff etholiadau a phleidleiswyr), fel a ganlyn:

- ymgeiswyr
- asiantiaid etholiad
- asiantiaid pleidleisio
- swyddogion yr heddlu a swyddogion cymorth cymunedol sydd ar ddyletswydd yn yr orsaf bleidleisio
- cynrychiolwyr y Comisiwn Etholiadol
- arsylwyr achrededig
- y rhai o dan 18 oed sy'n dod gyda phleidleiswyr
- cymdeithion pleidleiswyr anabl

Y Swyddog Canlyniadau a'i staff

Gall y Swyddog Canlyniadau a'i staff ymweld â'r orsaf yn ystod y dydd er mwyn cyflawni dyletswyddau fel cyflenwi mwy o gyfarpar, archwilio'r orsaf bleidleisio neu gasglu papurau pleidleisio drwy'r post y mae pleidleiswyr wedi'u cyflwyno yn yr orsaf bleidleisio.

Ymgeiswyr, asiantiaid etholiad ac asiantiaid pleidleisio

Caiff yr holl ymgeiswyr sy'n ymladd yr etholiadau a'r asiantiaid etholiad fynd i mewn i orsaf bleidleisio ac aros yno ond rhaid iddynt beidio ag ymyrryd â'r pleidleisio na cheisio canfasio pleidleiswyr.

Gall asiantiaid pleidleisio gael eu penodi i weithio ar ran ymgeiswyr ar y diwrnod pleidleisio. Caiff asiantiaid pleidleisio fynd i mewn i orsaf bleidleisio ac aros yno ac arsylwi'r broses bleidleisio. Y prif reswm dros benodi asiantiaid pleidleisio yw canfod achosion o gambersonadu - hynny yw, pobl yn pleidleisio'n anghyfreithlon yn enw pleidleisiwr arall. Ni chaiff mwy nag un asiant pleidleisio fynd i mewn i orsaf bleidleisio ar yr un pryd ar ran yr un ymgeisydd. Bydd y Swyddog Canlyniadau wedi hysbysu'r Swyddog Llywyddu ymlaen llaw os bydd unrhyw asiantiaid pleidleisio wedi'u penodi i fod yn bresennol yn yr orsaf bleidleisio.

Efallai yr hoffai asiantiaid pleidleisio nodi pwy sydd wedi pleidleisio ar eu copi eu hunain o'r gofrestr etholwyr, ond ni allant fynd â'r copi hwn o'r gofrestr allan o'r orsaf bleidleisio nes ar ôl i'r pleidleisio ddod i ben. Rhaid iddynt beidio ag ymyrryd â'r broses bleidleisio nac ymgyrchu na chanfasio pleidleiswyr yn yr orsaf bleidleisio. Os byddant yn gwisgo roséd neu fathodyn, dylai fod yn blaen ond gall ddangos enw ymgeisydd, plaid a/neu emblem. Cânt arsylwi'r broses o baratoi, agor a chau'r orsaf bleidleisio a gallant ychwanegu eu sêl at y blwch pleidleisio ar ddiwedd y cyfnod pleidleisio (ond nid pan agorir y bleidlais). Yn ystod oriau pleidleisio, dylai'r asiantiaid pleidleisio sy'n bresennol gael eu gosod wrth fwrdd ar wahân sy'n ddigon agos iddynt arsylwi a chlywed yr hyn sy'n digwydd ond nad yw'n amharu ar gyfrinachedd y bleidlais.

Swyddogion Heddlu ar ddyletswydd yn yr orsaf bleidleisio

Gall swyddogion heddlu a swyddogion cymorth cymunedol yr heddlu sydd ar ddyletswydd fod yn bresennol yn yr orsaf bleidleisio ar unrhyw adeg, er mai dyletswydd y Swyddog Llywyddu yw cadw trefn yn yr orsaf bleidleisio (gweler Atodiad 6 am wybodaeth am ddiogelwch yn yr orsaf bleidleisio).

Cynrychiolwyr y Comisiwn Etholiadol ac arsylwyr achrededig

Caiff cynrychiolwyr y Comisiwn Etholiadol ac unigolion eraill sydd wedi'u hachredu drwy gynllun arsylwyr swyddogol y Comisiwn fod yn bresennol yn holl weithrediadau gorsafoedd pleidleisio. Nid oes angen iddynt roi gwybod ymlaen llaw ble y maent yn bwriadu arsylwi, ond rhaid i bob arsylwr gario prawf adnabod â llun ac ni ddylid caniatáu iddo arsylwi heb y prawf hwn (gweler enghreifftiau isod).

Enghraifft o brawf adnabod a roddir i gynrychiolwyr y Comisiwn (pinc)

Y
Comisiwn
Etholiadol

Rebecca
Brown

Cynrychiolydd y Comisiwn

Dylai Swyddogion Llywyddu hefyd gofnodi unrhyw ddigwyddiadau o'r fath a hysbysu'r Swyddog Canlyniadau cyn gynted â phosibl.

Ni chaiff unrhyw arsylwr a gafodd ei anfon o'r orsaf dan yr amgylchiadau uchod, ddod yn ôl i mewn i'r orsaf bleidleisio am weddill y bleidlais.

Os bydd gormod yn bresennol, caiff Swyddogion Llywyddu gyfyngu ar nifer yr arsylwyr achrededig (ond nid cynrychiolwyr y Comisiwn) sy'n bresennol mewn gorsaf bleidleisio am gyfnod penodedig - er enghraifft, am hanner awr neu awr. Fodd bynnag, mae'n bwysig nodi na chaiff unrhyw swyddog wahardd pob arsylwr o'r broses gyfan, dim ond cyfyngu ar nifer yr arsylwyr sy'n bresennol ar unrhyw adeg. Pan gymerir y fath gamau, dylid cofnodi hyn mewn cofnod gorsaf bleidleisio.

Dylai Swyddogion Llywyddu gofnodi manylion unrhyw arsylwyr achrededig neu gynrychiolwyr y Comisiwn a fydd yn bresennol yn eu gorsaf bleidleisio.

Mae arsylwi etholiadol yn rhan ddilys a gwerthfawr o'r broses etholiadol a dylid gofalu na chaiff arsylwyr eu rhwystro na'u hatal rhag arsylwi.

Enghraifft o gerdyn adnabod a roddir i arsylwyr achrededig (arian)

Y
Comisiwn
Etholiadol

Jane
Doe

Dilys o
08/04/20XX

Dilys tan
31/12/20XX

Sefydliad

Arsylwr achrededig

Y rhai o dan 18 oed sy'n dod gyda phleidleiswyr

Caiff pobl ifanc o dan 18 oed fynd i mewn i'r orsaf bleidleisio gyda phleidleiswyr er mwyn arsylwi'r drefn bleidleisio. Gall Swyddogion Llywyddu gyfyngu ar nifer y rhai o dan 18 oed a all fod yn yr orsaf bleidleisio ar yr un pryd os credant fod eu presenoldeb yn amharu ar y gweithrediadau mewn unrhyw ffordd.

Cymdeithion pleidleiswyr ag anableddau

Er y bydd llawer o bleidleiswyr anabl yn gallu pleidleisio heb gymorth, ni fydd pob un ohonynt, a gall y rhai hynny ddod â rhywun gyda nhw i fwrw eu pleidlais. Wrth ddelio â phleidleiswyr anabl sydd angen cymorth gan gydymaith, gwnewch yn siŵr eich bod yn siarad yn uniongyrchol â'r pleidleisiwr ac yn ymateb iddo, ac nid dim ond y cydymaith.

Gweler Atodiad 1 am ragor o fanylion, gan gynnwys pa gymorth y gall y Swyddog Llywyddu ei ddarparu.

Gellir bob amser cysylltu â'r swyddfa etholiadau i gadarnhau statws unigolion sy'n ceisio mynd i mewn i orsafoedd pleidleisio fel arsylwyr.

Mae cynrychiolwyr y Comisiwn ac arsylwyr achrededig yn cytuno i lynu wrth God ymddygiad, sy'n cynnwys cytundeb na fyddant yn ymyrryd ag unrhyw weithrediadau. Gall Swyddogion Llywyddu ofyn i arsylwyr (ond nid cynrychiolwyr y Comisiwn) adael yr orsaf bleidleisio, ond dim ond os byddant yn gwneud y canlynol:

- yn torri neu'n ceisio torri cyfrinachedd y bleidlais
- yn rhwystro'r broses bleidleisio yn fwriadol
- yn holi pleidleiswyr am eu dewisiadau pleidleisio

Os caiff arsylwr ei anfon o'r orsaf bleidleisio, rhaid i'r Swyddog Llywyddu roi nodyn i'r arsylwr yn nodi'r rhesymau pam y cafodd ei anfon o'r orsaf.

Selio'r blwch pleidleisio

Rhaid i'r Swyddog Llywyddu gau a selio'r blwch pleidleisio ychydig funudau cyn 7am, ar ôl dangos i'r rhai sydd â hawl i fod yn bresennol ei fod yn wag. Mewn rhai achosion, er enghraifft oherwydd y nifer o etholwyr sydd wedi eu clustnodi i'r orsaf bleidleisio, bydd mwy nag un blwch pleidleisio wedi cael ei roi i'r Swyddog Llywyddu. Yn yr achos hwnnw, mae'n rhaid i bob blwch pleidleisio gael ei selio ar ôl dangos i'r rhai sydd â hawl i fod yn bresennol ei fod yn wag cyn i'r pleidleisio gychwyn. Os cewch unrhyw flychau ychwanegol, dylai'r rhain gael eu storio o'r golwg yn ddiogel hyd nes bod eu hangen.

Mae cynllun blychau pleidleisio, yn ogystal â sut i'w selio, yn amrywio. Pa bynnag ddull selio a ddefnyddir, gwnewch yn siŵr bod y blwch pleidleisio wedi'u selio'n gywir. Ar y cam hwn, rhaid peidio â chaniatáu i ymgeiswyr, asiantiaid etholiad nac asiantiaid pleidleisio osod eu seliau ar y blwch pleidleisio: dim ond ar ôl i'r pleidleisio ddod i ben y gallant osod eu seliau.

Rhai tasgau munud olaf i'w cwblhau

Yn union cyn i'r orsaf bleidleisio agor, cymerwch rai munudau i wneud yn siŵr bod popeth yn barod. Gwnewch yn siŵr bod y papurau pleidleisio, y rhestr rhifau cyfatebol, papurau pleidleisio a gyflwynwyd a dogfennau swyddogol eraill yn cael eu cadw'n ddiogel allan o gyrraedd pleidleiswyr. Dylai papurau pleidleisio a gyflwynwyd gael eu cadw ar wahân er mwyn sicrhau na chânt eu rhoi i unrhyw un mewn camgymeriad. Mae'n hawdd adnabod papurau pleidleisio a gyflwynwyd gan eu bod yn lliw gwahanol i'r papurau pleidleisio arferol. Bydd y Swyddog Canlyniadau yn rhoi gwybod i chi am liwiau'r holl papurau pleidleisio sy'n cael eu defnyddio ar gyfer yr etholiadau hyn.

Mae Atodiad 5b yn cynnwys gwybodaeth am bryd y dylid rhoi papurau pleidleisio a gyflwynwyd.

Ni chaiff papurau pleidleisio eu darparu ar ffurf dalennau rhydd, yn hytrach mae'n debygol y cânt eu cyflenwi mewn llyfrau y gellir eu tynnu allan ohonynt wrth eu rhoi. Gwnewch yn siŵr bod y papurau pleidleisio yn dilyn y drefn rifol gywir a bod y rhifau yn cyfateb i'r rhai sydd wedi'u hargraffu'n barod ar y rhestr rhifau

cyfatebol. Gwnewch yn siŵr eich bod yn barod i roi'r papurau pleidleisio, gan gychwyn gyda'r papru pleidleisio â'r rhif isaf. Bydd hyn yn arbed problemau cyfrifo ar ddiwedd y cyfnod pleidleisio.

Gwnewch yn siŵr bod y marc adnabod unigryw i'w weld ar gefn y papurau pleidleisio a bod y marc swyddogol i'w weld hefyd.

Gwnewch yn siŵr bod y pensiliau/peniau wedi'u gosod yn sownd yn y bythau pleidleisio a bod pensiliau wedi'u miniogi.

5 Diwrnod pleidleisio: agor a chynnal y bleidlais

Mae'r bleidlais ar agor rhwng 7am a 10pm.

Agor yr orsaf bleidleisio

Efallai y bydd nifer o etholwyr yn aros i'r orsaf bleidleisio agor. Cyfarchwch hwy a gwahoddwch hwy i ddod i mewn cyn gynted ag y bydd yn 7am. **Peidiwch â rhoi papurau pleidleisio i unrhyw un cyn 7am.**

Crynodeb o'r drefn bleidleisio

I'r rhan fwyaf o bleidleiswyr a fydd yn dod i'r orsaf bleidleisio, bydd y broses bleidleisio yn syml. Dylid dilyn y drefn ganlynol yn yr amgylchiadau hyn:

Cam un - cadarnhau pwy yw'r pleidleisiwr

- Cyfarchwch yr etholwyr, gofynnwch iddynt gadarnhau eu henw a'u cyfeiriad, a gwnewch yn siŵr eu bod yn gymwys i bleidleisio yn yr etholiadau.
- Marciwch y gofrestr etholwyr yn erbyn rhif etholwr yr etholwr (ond nid drwyddo) drwy osod llinell syth yn erbyn cofnod y pleidleisiwr yn y gofrestr.
- Dywedwch rif ac enw'r etholwr.

Cam dau - rhoi'r papurau pleidleisio

- Ysgrifennwch y rhif etholwr (gan gynnwys llythyren/llythrennau cyfeirio'r dosbarth pleidleisio os nad yw wedi'i/nad ydynt wedi'u hargraffu'n barod) ar y rhestr rhifau cyfatebol wrth ymyl rhif y papur pleidleisio y byddwch yn ei roi
- Gwnewch yn siŵr bod y papur pleidleisio yn cynnwys y marc swyddogol parod (e.e. cod bar neu ddyfrnod). Os nad yw, dilynwch y weithdrefn a nodir o dan 'Beth sy'n digwydd os nad yw'r papur pleidleisio yn cynnwys y marc swyddogol?' ar dudalen 17.

- Plygwch y papur pleidleisio, a'i roi wedyn i'r pleidleisiwr heb ei blygu fel y gall weld yr holl ymgeiswyr ar y papur.

Cam tri - pleidleisio

- Gwnewch yn siŵr bod pleidleiswyr yn mynd i fwth pleidleisio yn unigol fel bod eu hawl i bleidlais gyfrinachol yn cael ei ddiogelu. Nid oes hawl gan unrhyw berson arall fynd i mewn i fwth pleidleisio heblaw bod pleidleisiwr sy'n anabl neu nad yw'n gallu darllen wedi gofyn am gymorth i bleidleisio (Gweler Atodiad 1 i gael mwy o wybodaeth ar bleidleisio gyda chymorth cydymaith)
- Mae'r pleidleisiwr yn marcio'r papur pleidleisio yn mhreifatrwydd y bwth pleidleisio.
- Cyn i'r pleidleisiwr roi'r papur pleidleisio yn y blwch pleidleisio, dylai blygu'r papur pleidleisio a dylai ddangos rhif y papur pleidleisio a'r marc adnabod unigryw ar gefn y papur pleidleisio i'r Swyddog Llywyddu.
- Dywedwch 'hwyl fawr' a diolch wrth y pleidleisiwr wrth iddo adael yr orsaf bleidleisio.

Mae'r atodiadau i'r llawlyfr hwn yn dangos beth i'w wneud os bydd rhywbeth anghyffredin yn digwydd, e.e. sefydlu hawl i bleidleisio, a delio â phleidleiswyr dienw, dirprwyon a dirprwyon brys. Dylai Swyddogion Llywyddu ddarllen yr adrannau hyn cyn y diwrnod pleidleisio er mwyn bod yn barod.

Cofiwch ddilyn pob cam o'r broses yn ofalus neu efallai y byddwch yn difreinio'r pleidleisiwr yn drwy amryfusedd.

Cam un - cadarnhau pwy yw'r pleidleisiwr

Mewn gorsaf pleidleisio â Swyddog Llywyddu a dim ond un Clerc Pleidleisio, dylai un person fod yn gyfrifol am y gofrestr etholwyr a'r papurau pleidleisio a dylai'r llall fod yn gyfrifol am sicrhau bod y rhif etholwr yn cael ei gofnodi'n gywir ar y rhestr rhifau cyfatebol. Gall y Swyddog Canlyniadau roi arweiniad ar sut y dylid rhannu'r gwaith hwn a rhaid cydymffurfio â'r arweiniad hwn.

Os oes dau Glerc Pleidleisio, efallai yr hoffai'r Swyddog Llywyddu oruchwylio'r broses, gan ddelio ag etholwyr ac unrhyw amgylchiadau arbennig. Yn yr achos hwn, dylai'r ddau Glerc Pleidleisio rannu dyletswyddau a gallent gyfnewid rolau bob hyn a hyn, yn ôl cyfarwyddyd y Swyddog Llywyddu.

Dylid cyfarch etholwyr wrth iddynt ddod at y bwrdd. Os oes dwy orsaf pleidleisio yn yr ystafell, gwnewch yn siŵr bod yr etholwyr yn mynd i'r bwrdd cywir. Dylai fod arwyddion i'w gweld sy'n rhestru'r strydoedd neu'r cyfeiriadau ar gyfer pob gorsaf a dylai staff yr orsaf pleidleisio fod wrth law i helpu etholwyr.

Mae'r rhan fwyaf o etholwyr yn dod â'u cerdyn pleidleisio gyda nhw i'w ddangos i'r Clerc Pleidleisio er nad yw hyn yn ofynnol i'r rhan fwyaf o bleidleisiwr. Cynigiwch roi'r cerdyn pleidleisio hwn yn ôl i'r etholwr: bydd yn eu helpu i roi gwybodaeth i rifwyr y tu allan os ydynt yn dymuno gwneud hynny. Os bydd yr etholwr yn gwrthod y cerdyn pleidleisio, dylai'r Clerc Pleidleisio waredu'r cerdyn yn ddiogel.

Oni bai bod gan etholwr gofnod dienw, rhaid i'r Clerc Pleidleisio wneud y canlynol:

- cadarnhau enw a chyfeiriad yr etholwr a gwneud yn siŵr ei fod yn y gofrestr etholwyr a'i fod yn gymwys i bleidleisio yn yr etholiadau
- tynnu llinell syth yn erbyn (ond nid drwy) ei gofnod yn y gofrestr etholwyr
- darllen yn uchel enw'r etholwr, ei rif etholwr a chyfeirnod y dosbarth pleidleisio o'r gofrestr etholwyr (er mwyn rhwystro cambersonadu)

Dim ond etholwyr â chofnodion dienw yn y gofrestr, a'u dirprwyon, sy'n gorfod cyflwyno eu cerdyn pleidleisio, neu eu cerdyn pleidleisio dirprwy, er mwyn pleidleisio.

Y rheswm am hyn yw bod etholwyr â chofnod dienw yn cael eu cofrestru heb eu henw na'u cyfeiriad er mwyn eu diogelu rhag niwed. Dychwelwch y cerdyn pleidleisio i unrhyw etholwyr o'r fath ar ôl i chi farcio eu cofnod yn y gofrestr. Am eglurhad o'r drefn pleidleisio ar gyfer etholwyr dienw, gweler Atodiad 4.

Enwau pwy sydd yn y gofrestr etholwyr?

Yn y rhan fwyaf o achosion, bydd y gofrestr etholwyr yn cynnwys enwau'r holl etholwyr a neilltuwyd i'r orsaf pleidleisio. Efallai y bydd rhai etholwyr wedi cofrestru'n ddiennw a byddant yn ymddangos heb eu henw na'u cyfeiriad. Bydd cofnodion y bobl hyn yn y gofrestr yn cynnwys eu rhif etholwr a'r llythyren 'N', a byddant yn ymddangos ar ddiwedd y gofrestr o dan yr adran 'etholwyr eraill'.

Ynghyd â'u henw, mae cofnodion y rhan fwyaf o etholwyr ond yn cynnwys eu rhif etholwr a'u cyfeiriad. Mae'r etholwyr hyn yn gymwys i bleidleisio mewn unrhyw etholiad. Bydd gan rai etholwyr lythyren neu ddyddiad o flaen eu henw hefyd. Mae'r llythrennau hyn yn dangos eu bod yn gymwys i bleidleisio mewn etholiadau penodol ac mae'r dyddiad yn nodi pryd y byddant yn cyrraedd oedran pleidleisio.

Pwy all bleidleisio mewn etholiadau llywodraeth leol?

- Etholwyr heb lythrennau na dyddiadau o flaen eu henw.
- Etholwyr â chofnod dienw sydd heb lythyren wrth ymyl eu cofnod heblaw am y llythyren 'N'.
- Etholwyr sy'n 18 oed neu'n hŷn (oni bai bod ganddynt hefyd lythyren wrth ymyl eu cofnod sy'n dangos eu bod yn anghymwys) - mae'r ffigurau sy'n ymddangos cyn cofnod etholwr yn dangos ar ba ddyddiad y bydd yr etholwr hwnnw yn troi'n 18 oed.
- Etholwyr â 'G' o flaen eu henw* – dinasyddion o aelod-wladwriaethau'r Undeb Ewropeaidd (UE) (heblaw am y DU, Gweriniaeth Iwerddon, Cyprus a Malta) yw'r rhain a all bleidleisio mewn etholiadau llywodraeth leol, etholiadau Comisiynwyr yr Heddlu a Throsedd, ac mewn etholiadau i sefydliadau datganoledig.

* Ar gyfer etholwr sydd wedi'i gofrestru'n ddiennw, byddai unrhyw lythrennau yn ymddangos cyn y llythyren 'N', gan na chaiff enwau'r etholwyr hyn eu cynnwys yn y gofrestr etholwyr.

- Etholwyr â 'K' o flaen eu henw* – dinasyddion o aelod-wladwriaethau'r Undeb Ewropeaidd (UE) (heblaw am y DU, Gweriniaeth Iwerddon, Cyprus a Malta) yw'r rhain a all bleidleisio mewn etholiadau llywodraeth leol, etholiadau Comisiynwyr yr Heddlu a Throsedd, etholiadau Senedd Ewrop, ac mewn etholiadau i sefydliadau datganoledig.
- Etholwyr ag 'L' o flaen eu henw* – etholwyr yw'r rhain a all eistedd yn Nhŷ'r Arlgwyddi a phleidleisio mewn etholiadau llywodraeth leol, etholiadau Comisiynwyr yr Heddlu a Throsedd, etholiadau Senedd Ewrop ac etholiadau i sefydliadau datganoledig.

Pwy na all bleidleisio mewn etholiadau llywodraeth leol?

- Etholwyr â dyddiad geni wrth ymyl eu henw sy'n dangos na fyddant yn 18 oed tan ar ôl y diwrnod pleidleisio.
- Etholwyr ag 'A' o flaen eu henw* - etholwyr yw'r rhain sydd wedi dewis pleidleisio drwy'r post ac felly ni allant bleidleisio yn bersonol yn yr orsaf pleidleisio.
- Etholwyr ag 'E' o flaen eu henw* - arglwyddi'r deyrnas yw'r rhain sydd wedi'u cofrestru fel etholwyr o dramor ac sy'n gymwys i bleidleisio mewn etholiadau Senedd Ewrop yn unig.
- Etholwyr ag 'F' o flaen eu henw* - etholwyr o dramor yw'r rhain a all bleidleisio mewn etholiadau Senedd y DU a Senedd Ewrop yn unig.

Cam dau - rhoi'r papurau pleidleisio

Mae papurau pleidleisio wedi'u rhifo a dylent gyfateb i'r rhifau sydd wedi'u hargraffu'n barod ar y rhestr rhifau cyfatebol. Rhaid rhoi papurau pleidleisio yn ôl eu trefn rifol gan ddechrau â'r rhif isaf yn y swp. Fel arall, bydd problemau'n codi ar ddiwedd y cyfnod pleidleisio wrth gwblhau cyfrif y papurau pleidleisio.

Os bydd y gofrestr etholwyr yn dangos bod yr etholwr yn gymwys i bleidleisio yn yr etholiadau a'i fod wedi, os oes angen, ateb y cwestiynau rhagnodedig yn foddhaol (gweler Atodiad 5a am

y cwestiynau rhagnodedig), yna rhaid rhoi papur pleidleisio i'r pleidleisiwr.

Rhaid i'r Clerc Pleidleisio (neu'r Swyddog Llywyddu) â'r papurau pleidleisio wneud y canlynol:

- rhoi'r papur pleidleisio
- darllen yn uchel rif y papur pleidleisio
- sicrhau bod y papur pleidleisio yn cynnwys y marc adnabod unigryw a'r marc swyddogol
- plygu'r papur pleidleisio, a'i roi i'r pleidleisiwr heb ei blygu fel y gall weld yr holl ymgeiswyr ar y papur

Rhaid i'r Clerc Pleidleisio (neu'r Swyddog Llywyddu) sydd â'r rhestr rhifau cyfatebol ysgrifennu rhif etholwr y pleidleisiwr yn erbyn rhif y papur pleidleisio sy'n cael ei roi, ar y rhestr rhifau cyfatebol.

Rhaid cofnodi'r rhif etholwr ar y rhestr rhifau cyfatebol bob amser. **Peidiwch ag ysgrifennu dim ar y papur pleidleisio ei hun.**

Beth sy'n digwydd os nad yw'r papur pleidleisio yn cynnwys y marc adnabod unigryw?

Rhaid bod marc adnabod unigryw ar gefn pob papur pleidleisio. Gellir defnyddio mathau gwahanol o farciau, er enghraifft, cod bar wedi'i argraffu neu gyfres o lythrennau a rhifau. Dylai'r Swyddog Canlyniadau, neu'i staff, hysbysu Swyddogion Llywyddu yn ystod y sesiwn hyfforddi pa fath o farc adnabod unigryw a ddefnyddir.

Os na fydd y marc adnabod unigryw ar unrhyw un o'r papurau pleidleisio, dylai'r Swyddog Llywyddu hysbysu'r swyddfa etholiadau ar unwaith. Os mai dim ond rhai papurau sydd heb y marc, dylai'r Swyddog Llywyddu ond roi'r papurau pleidleisio hynny sy'n cynnwys y marc adnabod unigryw, a dylai hefyd hysbysu'r swyddfa etholiadau am y sefyllfa.

* Ar gyfer etholwr sydd wedi'i gofrestru'n ddiennw, byddai unrhyw lythrennau yn ymddangos cyn y llythyren 'N', gan na chaiff enwau'r etholwyr hyn eu cynnwys yn y gofrestr etholwyr.

Beth sy'n digwydd os nad yw'r papur pleidleisio yn cynnwys y marc swyddogol?

Bydd y marc swyddogol yn cael ei rag-argraffu ar y papur pleidleisio. Bydd y Swyddog Canlyniadau yn rhoi gwybod beth fydd y marc swyddogol yn ystod y sesiwn hyfforddi. Rhaid bod marc swyddogol ar bob papur pleidleisio. Caiff unrhyw bapur pleidleisio nad yw'n cynnwys y marc swyddogol ei wrthod yn ystod y cyfrif.

Os nad yw'r papurau pleidleisio yn cynnwys marc swyddogol wedi'i argraffu'n barod fel y nodwyd gan y Swyddog Canlyniadau, dylai'r Swyddog Llywyddu gysylltu â'r Swyddog Canlyniadau. Efallai bydd gofyn i chi greu marc swyddogol ar y pryd. Er enghraifft, defnyddio pin bawd i fandyllu'r papur pleidleisio sawl gwaith cyn ei roi. Dylai'r Swyddog Llywyddu gofnodi'r marc byrfyfyr a nodi rhifau'r papurau pleidleisio cyntaf ac olaf a gafodd eu rhoi a'u stampio yn y modd hwn. Dylid cyflwyno'r cofnod hwn gyda'r cyfrif papurau pleidleisio yn y ganolfan gyfrif.

Cam tri - pleidleisio

Rhaid i bleidleiswyr farcio'r papur pleidleisio ym mhreifatrwydd y bwth pleidleisio ac yna ailblygu'r papur pleidleisio er mwyn atal pobl rhag gweld eu pleidlais. Dylai pleidleiswyr ddangos rhif y papur pleidleisio a'r marc adnabod unigryw ar gefn y papurau pleidleisio i'r Swyddog Llywyddu neu'r Clerc Pleidleisio cyn iddynt eu rhoi yn y blwch pleidleisio.

Beth yw'r drefn os bydd pleidleisiwr yn gwneud camgymeriad ac yn difetha papur pleidleisio?

Peidiwch â rhoi papurau pleidleisio a gyflwynwyd.

Weithiau, mae etholwyr yn gwneud camgymeriadau, e.e. drwy roi marc yn erbyn yr ymgeisydd 'anghywir'. Rhaid i'r Swyddog Llywyddu fynd â'r papur pleidleisio a ddifethwyd ac ysgrifennu 'wedi canslo' arno cyn ei roi yn yr amlen a ddarperir. **Peidiwch â rhoi'r papur pleidleisio a ddifethwyd yn y blwch pleidleisio.** Unwaith y bydd papur pleidleisio a ddifethwyd wedi'i roi yn y blwch pleidleisio, ni ellir rhoi papur pleidleisio arall yn ei le.

Rhowch bapur pleidleisio arall i'r pleidleisiwr am bob papur pleidleisio a ddifethwyd. Peidiwch ag anghofio ysgrifennu'r rhif etholwr yn erbyn rhif y papur pleidleisio newydd ar y rhestr rhifau cyfatebol ac ysgrifennu 'wedi canslo' wrth ymyl y rhif etholwr ar gyfer y papur pleidleisio a ganslwyd. Rhaid i'r Swyddog Llywyddu hefyd gofio sicrhau bod y papur pleidleisio newydd a roddir yn cynnwys y marc swyddogol.

Ar ddiwedd y cyfnod pleidleisio, rhaid i'r Swyddog Llywyddu gyfrif ac yna gofnodi nifer y papurau pleidleisio a ddifethwyd ar y cyfrifon papurau pleidleisio.

Rhoi cymorth cyffredinol i bleidleiswyr

Mae dyletswydd ar staff pleidleisio i gynorthwyo pleidleiswyr yn ystod y broses pleidleisio. Cofiwch, cwsmeriaid yw pleidleiswyr: cyfarchwch hwy â gwên ac ystyriwch unrhyw anghenion arbennig a all fod ganddynt.

Peidiwch byth â bod yn swta, yn rhagfarnlyd nac yn nawddoglyd. Peidiwch â digio na chynhyrfu, hyd yn oed dan bwysau. Gwrandewch yn ofalus os bydd rhywun yn gofyn cwestiwn i chi. Os na allwch ateb cwestiynau neu bryderon pleidleisiwr, cyfeiriwch hwy at y Swyddog Canlyniadau.

Wrth roi cymorth cyffredinol, rhaid i staff gorsafoedd pleidleisio ofalu nad ydynt yn arwain pleidleiswyr i fwrw eu pleidlais dros ymgeisydd penodol, na chynnig barn ar unrhyw ymgeisydd.

Mae nifer o gyfarwyddiadau ysgrifenedig ar gael i bleidleiswyr yn yr orsaf pleidleisio. Yn gyntaf, mae'r cyfarwyddiadau ar y papur pleidleisio ei hun. Hefyd, mae'r poster 'Sut i bleidleisio yn yr etholiad hwn' a'r hysbysiad a arddangosir ym mhob bwth pleidleisio. Os bydd unrhyw bleidleisiwr yn gofyn am gymorth, mewn rhai amgylchiadau, gallai fod yn ddefnyddiol darllen y cyfarwyddiadau hyn iddynt.

Efallai y bydd y cyfarwyddiadau yn aneglur o hyd i rai pleidleiswyr. Er enghraifft, efallai y byddant yn gofyn i chi ddangos eu hoff ymgeisydd iddynt neu'n gofyn ble y dylent osod eu marc ar y papurau pleidleisio. Dylai'r Swyddog Llywyddu ddarllen yn uchel y cyfarwyddiadau sydd ar frig y papurau pleidleisio a manylion yr ymgeiswyr yn y drefn y maent yn ymddangos ar y papur pleidleisio ar gyfer pob etholiad.

Mae gweithdrefnau arbennig i'w dilyn wrth gynorthwyo pleidleiswyr anabl a disgrifir y rhain yn Atodiad 1.

Dylai'r iaith a ddefnyddir i helpu neu roi cyfarwyddiadau i bleidleiswyr yn yr orsaf pleidleisio fod yn Gymraeg neu'n Saesneg yng Nghymru, ac yn Saesneg yn Lloegr. Efallai y bydd y Swyddog Canlyniadau wedi darparu cyfarwyddiadau neu ganllawiau mewn ieithoedd neu fformatau eraill yn dibynnu ar ofynion y gymuned. Dylai'r Swyddog Llywyddu wybod pa adnoddau sydd ar gael a'u darparu yn ôl yr angen.

Mewn rhai achosion eithriadol, efallai na fydd yr hysbysiadau wedi'u cyfieithu yn ddigonol nac yn briodol. Er enghraifft, gall fod gan bleidleisiwr lefelau isel o lythrennedd neu fod â chwestiwn sydd y tu allan i gwmpas yr hysbysiadau. O dan yr amgylchiadau hynny, os gall staff gorsafoedd pleidleisio ddarparu gwybodaeth mewn iaith a siaredir gan y pleidleisiwr, yna gellir darparu cymorth mewn iaith heblaw am Gymraeg neu Saesneg. Lle darperir cymorth mewn iaith arall, dylai staff gorsafoedd pleidleisio egluro i staff eraill ac unrhyw asiantiaid pleidleisio neu arsylwyr sy'n bresennol pa gwestiwn a ofynnwyd a'r ateb a roddwyd.

Tystysgrifau cyflogaeth

Efallai y bydd rhai aelodau o staff gorsafoedd pleidleisio wedi cael tystysgrif gyflogaeth. Caiff tystysgrifau o'r fath eu llofnodi gan y Swyddog Canlyniadau, gan alluogi staff i bleidleisio mewn gorsaf pleidleisio arall yn yr ardal pleidleisio yn hytrach na'r un a bennwyd iddynt. Yn yr un modd, gall swyddog heddlu gyflwyno tystysgrifau o'r fath, wedi'u llofnodi gan arolygydd (neu rywun uwch). Yn yr achos hwn, bydd y Swyddog Llywyddu yn rhoi papurau pleidleisio ac yna'n canslo'r tystysgrifau ac yn eu gosod yn yr amlen a ddarperir.

Pleidleisiau post

Swyddogion Llywyddu sy'n gyfrifol am dderbyn unrhyw bleidleisiau post (neu unrhyw ran o bleidlais bost, h.y. papur pleidleisio drwy'r post neu'r datganiad pleidleisio drwy'r post) a gyflwynir yn yr orsaf pleidleisio. I gael rhagor o fanylion am y drefn pleidleisio drwy'r post, gweler Atodiad 3.

Cynnal a chadw'r man pleidleisio

Dylai'r Swyddog Llywyddu archwilio'r man pleidleisio yn rheolaidd, gan gynnwys cadw llygad am grwpiau mawr o etholwyr yn aros i bleidleisio, a sicrhau y gall pleidleiswyr fynd i mewn i'r orsaf yn ddirwystr bob amser:

- Archwiliwch arwyddion a hysbysiadau ac atgyweiriwch neu adnewyddwch unrhyw rai sydd wedi'u difetha neu'u difrodi.
- Sicrhewch nad oes rhwystr wrth y fynedfa i'r orsaf pleidleisio, gan gynnwys unrhyw rampiau.
- Os defnyddir rampiau dros dro, sicrhewch eu bod wedi'u gosod yn sounnd ac nad ydynt yn dod yn rhydd yn ystod y dydd.
- Cyfarwyddwch unrhyw un sy'n ymgyrchu yn yr orsaf pleidleisio neu gerllaw i roi'r gorau iddi.
- Gwaredwch unrhyw ddeunydd ymgyrchu y gellid bod wedi'i adael yn yr orsaf pleidleisio.
- Sicrhewch fod digon o olau i bleidleiswyr yn y bythau pleidleisio.
- Sicrhewch fod y peniau/pensiliau yn y bythau o hyd a miniogwch bensiliau os oes angen.
- Sicrhewch nad oes unrhyw beth wedi'i adael yn y bythau, gan gynnwys papurau pleidleisio neu wybodaeth am blaid neu ymgeisydd penodol.
- Gwiriwch seliau/clo'r blwch pleidleisio.
- Ysgwydwch y blwch pleidleisio neu defnyddiwch bren mesur neu grynodiadur blwch pleidleisio i wthio'r papurau pleidleisio i lawr os yw'r blwch yn edrych yn llawn.
- Cadwch yr orsaf pleidleisio, gan gynnwys unrhyw goridorau sy'n arwain at yr orsaf pleidleisio, yn lân, yn daclus ac yn rhydd rhag unrhyw beryglon.
- Os sylwch ar unrhyw giwiau'n datblygu, dilynwch gyfarwyddiadau'r Swyddog Canlyniadau ar sut i ddelio â hwy.

6 Diwedd y pleidleisio

Rhaid i'r pleidleisio orffen am 10pm, ond os bydd unrhyw etholwyr cymwys yn eu gorsaf bleidleisio neu'n ciwio y tu allan i'r orsaf er mwyn pleidleisio am 10pm (p'un a yw'r ciw hwnnw y tu mewn neu'n parhau y tu allan i'r orsaf bleidleisio), rhaid caniatáu iddynt fwrw eu pleidlais.

Os bydd person yn yr orsaf bleidleisio neu'n ciwio y tu allan i'r orsaf bleidleisio erbyn 10pm er mwyn dychwelyd pleidlais bost, gallant wneud hynny ar ôl 10pm.

Gweithdrefnau

- Archwiliwch y man pleidleisio, nid dim ond yn union cyn diwedd y pleidleisio, ond yn rheolaidd tan ddiwedd y pleidleisio a chymerwch gamau i sicrhau, cyn belled ag sy'n bosibl, y bydd modd rhoi papurau pleidleisio i bob etholwr sy'n aros erbyn 10pm. Os nad yw hynny'n bosibl, cymerwch gamau i sicrhau y bydd pob un ohonynt y tu mewn i'r orsaf bleidleisio neu'n ciwio y tu allan i'r orsaf bleidleisio er mwyn pleidleisio erbyn yr amser hwnnw. Hysbyswch y swyddfa etholiadau ar unwaith os bydd ciw wedi ffurfio'n barod neu'n datblygu yn ystod y cyfnod cyn i'r pleidleisio ddod i ben.
- Os oes mwy nag un orsaf bleidleisio yn yr adeilad, sicrhewch fod pawb sy'n aros i bleidleisio yn yr orsaf bleidleisio gywir ar gyfer eu cyfeiriad.
- Gwnewch yn siŵr nad oes neb yn ymuno â'r ciw ar ôl 10pm.
- Os oes ciw am 10pm ac os oes lle yn yr orsaf bleidleisio i'r holl etholwyr yn y ciw, gofynnwch i'r etholwyr symud i mewn i'r orsaf bleidleisio a chaewch y drws y tu ôl i'r etholwyr diwethaf yn y ciw.
- Os nad oes digon o le yn yr orsaf bleidleisio i'r holl etholwyr yn y ciw am fod yr orsaf yn rhy fach, dylai aelod o dîm yr orsaf bleidleisio ddynodi diwedd y ciw er enghraifft, drwy sefyll y tu ôl i'r etholwr olaf yn y ciw.
- Eglurwch i unrhyw un sy'n cyrraedd ar ôl 10pm ac sy'n ceisio ymuno â'r ciw bod y pleidleisio wedi dod i ben a'i bod yn anghyfreithlon rhoi papur pleidleisio iddynt. Mae'n bosibl y caiff person sy'n dynodi diwedd y ciw neu staff y tu mewn i'r orsaf bleidleisio eu herio gan etholwr sydd am bleidleisio er iddo gyrraedd ar ôl 10pm. Ni ellir rhoi papur pleidleisio i etholwyr o'r fath o dan unrhyw amgylchiadau. Mae canllawiau cyffredinol i'ch helpu i sicrhau diogelwch yn yr orsaf bleidleisio ac o'i chwmpas ar gael yn Atodiad 6.
- Rhaid peidio â rhoi papur pleidleisio na derbyn pleidleisiau drwy'r post gan unrhyw un nad ydynt yn aros i bleidleisio naill ai yn yr orsaf bleidleisio ei hun, neu mewn ciw y tu allan i'r orsaf am 10pm.
- Rhaid caniatáu i bawb sydd wedi derbyn papurau pleidleisio, fwrw eu pleidlais.

Yn ogystal â staff etholiadau, caniateir i'r canlynol fod yn bresennol ar ddiwedd y pleidleisio:

- yr ymgeiswyr
- asiantiaid etholiad
- asiantiaid pleidleisio
- swyddogion yr heddlu a swyddogion cymorth cymunedol sydd ar ddyletswydd yn yr orsaf bleidleisio
- cynrychiolwyr y Comisiwn Etholiadol
- arsylwyr achrededig

Ar ôl i'r pleidleisio ddod i ben ac ar ôl i'r person diwethaf bleidleisio, rhaid i'r Swyddog Llywyddu selio twll y blwch pleidleisio. Gall unrhyw ymgeisydd, asiant etholiad neu asiant pleidleisio sy'n bresennol osod eu sêl arno hefyd.

Yn y cyfamser, dylai'r Clerc Pleidleisio dynnu'r holl arwyddion i lawr a thacluso'r ystafell. Os cânt gyfarwyddyd i wneud hynny, efallai y bydd angen i staff gorsafoedd pleidleisio ddatgysylltu dodrefn yr orsaf bleidleisio ac adfer yr ystafell i'w chyflwr gwreiddiol. Byddwch yn ofalus wrth symud eitemau trwm (gweler Atodiad 9 am ganllawiau ar iechyd a diogelwch).

Caiff ymgeiswyr, asiantiaid etholiad ac asiantiaid pleidleisio fod yn bresennol hefyd wrth gwblhau'r gwaith papur ac wrth selio'r pecynnau dogfennau amrywiol fel y disgrifir isod. Mae ganddynt hawl hefyd i atodi eu seliau eu hunain i'r pecynnau hyn ar yr adeg hon.

Cwblhau'r gwaith papur

Rhaid i'r Swyddog Llywyddu lenwi'r holl ffurflenni swyddogol. **Byddwch yn ofalus wrth lenwi'r gwaith papur. Mae cywirdeb yn llawer pwysicach na chyflymder.**

Mae'n ddigon posibl na fyddai wedi bod angen defnyddio rhai o'r ffurflenni swyddogol yn ystod y dydd; efallai na roddwyd unrhyw bapurau pleidleisio a gyflwynwyd ac efallai na chafodd unrhyw bapurau pleidleisio eu difetha. Os felly, rhaid i chi lenwi'r ffurflenni o hyd, gan roi 'nil' lle bo angen.

Rhestr wirio o'r ffurflenni swyddogol i'w llenwi gan y Swyddog Llywyddu

- cyfrif papurau pleidleisio
- y rhestr o bleidleiswyr ag anabledau a gynorthwywyd gan gymdeithion
- y rhestr o bleidleisiau a farciwyd gan y Swyddog Llywyddu
- datganiad o nifer y pleidleiswyr y cafodd eu pleidleisiau eu marcio gan y Swyddog Llywyddu
- datganiad o nifer y pleidleisiau post a gyflwynwyd yn yr orsaf bleidleisio
- y rhestr pleidleisiau a gyflwynwyd

Mae'n haws cwblhau'r gwaith papur os caiff yr holl ffurflenni swyddogol eu gosod allan yn barod gyda'u hamlenni cyfatebol. Rhestrir y cynnwys ar flaen pob un o'r amlenni swyddogol. Llenwch gymaint o'r ffurflenni a'r amlenni ag sy'n bosibl yn ystod y dydd, ymhell cyn diwedd y cyfnod pleidleisio. Cofiwch gwblhau'r holl waith papur hyd yn oed os nad yw'n ymddangos bod unrhyw beth i'w gofnodi.

Ar adegau, er enghraifft, mae'n bosibl na fydd unrhyw bapurau pleidleisio a gyflwynwyd wedi'u rhoi neu na fydd etholwyr wedi difetha unrhyw bapurau pleidleisio. Yn yr achosion hyn, dylai'r Swyddog Llywyddu lenwi adrannau perthnasol y cyfrifon papurau pleidleisio o hyd.

Rhestr wirio o becynnau ac amlenni swyddogol a'u cynnwys

- y cyfrif papurau pleidleisio - cadwch hwn gyda'r blwch pleidleisio
- y pecyn sy'n cynnwys y pleidleisiau post a gyflwynir yn yr orsaf bleidleisio - cadwch hwn gyda'r blwch pleidleisio
- papurau pleidleisio a ddifethwyd a phapurau pleidleisio heb eu defnyddio (rhai cyffredin a rhai a gyflwynwyd) - os nad oes digon o le, lapiwch yr amlen o'u cwmpas a'u clymu'n dynn gyda llinyn neu fandiau elastig
- y papurau pleidleisio a gyflwynwyd
- y copi wedi'i farcio o'r gofrestr etholwyr (gan gynnwys unrhyw hysbysiadau wedi'u marcio fel y disgrifir yn Atodiad 2) a'r rhestr dirprwyon
- y rhestr rhifau cyfatebol cyflawn
- y tystysgrifau cyflogaeth
- y rhestr pleidleisiau a gyflwynwyd, y rhestr o bleidleiswyr ag anabledau a gynorthwywyd gan gymdeithion, y rhestr o bleidleisiau a farciwyd gan y Swyddog Llywyddu, y datganiad o nifer y pleidleiswyr y cafodd eu pleidleisiau eu marcio gan y Swyddog Llywyddu a'r datganiadau a wnaed gan gymdeithion pleidleiswyr ag anabledau.

Cyfrif papurau pleidleisio

Y cyfrif papurau pleidleisio yw'r rhan bwysicaf o'r holl waith papur a dylid ei lenwi gyntaf a'i gwblhau'n ofalus. Mewn sawl achos, bydd rhan gyntaf y cyfrif papurau pleidleisio wedi'i chwblhau ymlaen llaw gan y Swyddog Canlyniadau. Dyletswydd y Swyddog Llywyddu yw cwblhau gweddill y ffurflen.

Mae'r cyfrif papurau pleidleisio yn cysoni nifer y papurau pleidleisio a ddosbarthwyd gan y Swyddog Llywyddu. Cofiwch gyfrif nifer y papurau pleidleisio a roddir yn unol â'r rhestr neu'r rhestrau rhifau cyfatebol a nodwch hyn ar y cyfrif papurau pleidleisio. Mae'r ffurflen yn dibynnu ar rifau cyfresol y papurau pleidleisio a dyna pam ei bod mor bwysig rhoi papurau pleidleisio yn eu trefn rifol fel y'u hargraffwyd yn barod ar y rhestr rhifau cyfatebol

Rhaid dosbarthu'r cyfrif papurau pleidleisio a'r pecyn sy'n cynnwys y pleidleisiau post gyda'r blwch pleidleisio a dogfennaeth eraill i'r ganolfan dilysu a chyfrif yn ôl cyfarwyddyd y Swyddog Canlyniadau - peidiwch â'u colli na'u gosod mewn camgymeriad mewn amlen arall neu gyda deunyddiau eraill yr etholiad oherwydd gallai hyn beri problemau ac oedi yn ystod y gwaith cyfrif.

Gweddill y gwaith papur

Yna dylai Swyddogion Llywyddu droi at weddill y gwaith papur. Llenwch a llofnodwch y ffurflenni eraill ar y rhestr wirio (gweler uchod). Peidiwch ag anghofio nodi 'nil' ar y ffurflenni hynny os na fu'n rhaid eu defnyddio yn ystod y dydd.

Pacio deunyddiau yn yr orsaf bleidleisio

Yn eu trefn, paciwch y deunyddiau yn eu hamlenni a'u pecynnau swyddogol. Rhaid gosod y rhestr rhifau cyfatebol a'r papurau pleidleisio heb eu defnyddio ar wahân yn yr amlenni priodol. Dylai pleidleisiau post (neu rannau o bleidleisiau post) a gyflwynwyd yn yr orsaf bleidleisio gael eu cadw ar wahân hefyd oherwydd bydd angen y rhain yn fuan yn y ganolfan dilysu a chyfrif pleidleisiau.

Byddwch wedi cael nifer o sachau, bagiau neu focsys i gludo'r gwaith papur a deunyddiau eraill yr etholiad yn ôl i'r ganolfan dilysu a chyfrif. Gwnewch yn siŵr bod yr eitemau yn cael eu gosod yn y cynhwysydd priodol.

Cludo deunyddiau'r etholiad i'r ganolfan gyfrif

Rhaid dosbarthu'r blwch, y cyfrif papurau pleidleisio, yr amlen pleidleisiau post, sachau neu fagiau sy'n cynnwys yr amlenni swyddogol, a phapurau a deunyddiau eraill yr etholiad i'r ganolfan dilysu a chyfrif.

Bydd y Swyddog Canlyniadau wedi rhoi cyfarwyddiadau ar gludo'r blwch pleidleisio a deunyddiau'r orsaf bleidleisio i'r ganolfan dilysu a chyfrif.

Os caiff yr eitemau eu dosbarthu gan y Swyddog Llywyddu, bydd y Swyddog Canlyniadau wedi rhoi cyfarwyddiadau ar leoliad y ganolfan dilysu a chyfrif pleidleisiau a pha fynedfa i'w defnyddio. Efallai y bydd gofyn i un o'r Clercod Pleidleisio gynorthwyo'r Swyddog Llywyddu os bydd gormod o bethau i un person eu cario. **Ewch i'r ganolfan dilysu a chyfrif pleidleisiau yn syth, heb oedi.** Dylai Swyddogion Llywyddu gysylltu â'r Swyddog Canlyniadau ar unwaith os bydd unrhyw broblemau'n codi a allai beri iddynt gyrraedd y ganolfan dilysu a chyfrif yn hwyr.

Weithiau, efallai y gwneir trefniadau eraill i gludo'r blwch pleidleisio a deunyddiau'r etholiad i'r ganolfan dilysu a chyfrif. Efallai y bydd y Swyddog Cyfrif yn trefnu bod y deunyddiau'n cael eu casglu o'r orsaf bleidleisio a'u cludo i'r ganolfan dilysu a chyfrif.

Peidiwch byth â gadael y blwch pleidleisio heb neb i ofalu amdano a sicrhewch mai dim ond i aelodau o staff y Swyddog Canlyniadau y trosglwyddir y blwch pleidleisio.

Yn olaf, cyn gadael yr orsaf bleidleisio, gwnewch yn siŵr eich bod yn gwaredu unrhyw wastraff yn briodol ac yn gadael y safle'n daclus. Sicrhewch fod unrhyw allwedd yn cael eu dychwelyd i'r person priodol.

Atodiad 1

Materion yn ymwneud â chydraddoldeb

Etholwyr anabl ac etholiadau

Nod y canllawiau canlynol yw helpu i sicrhau bod gan bawb fynediad cyfartal i bleidleisio.

Mae gofynion cyfreithiol yn unol â'r Ddeddf Cydraddoldeb yn gofyn bod pob person anabl, gan gynnwys y rheiny a nam synhwyrol a nam symudedd ddim yn derbyn safon is o wasanaetha na phleidleiswyr eraill. Rhaid gwneud addasiadau rhesymol fel na chaiff pleidleiswyr anabl eu hanfanteisio mewn unrhyw fodd.

Bydd y Swyddog Canlyniadau yn gwneud trefniadau i sicrhau bod gan bleidleiswyr anabl, i'r graddau sy'n bosibl, yr un mynediad i'r broses etholiadol ag unrhyw un arall. Fodd bynnag, gall yr arferion a fabwysiadir gan Swyddogion Llywyddu ar y diwrnod pleidleisio helpu i wneud gwahaniaeth hefyd:

- Os darperir lleoedd parcio ceir i bobl anabl, gwnewch yn siŵr eu bod ar gael at y diben hwnnw drwy gydol y bleidlais.
- Beth bynnag, os yw'n bosibl, cadwch lleoedd parcio sy'n agos i fynedfa'r orsaf bleidleisio yn rhydd i bobl anabl.
- Sicrhewch fod arwyddion da i ddynodi unrhyw fynedfa amgen i bobl anabl a gwnewch yn siŵr ei bod yn rhydd rhag rhwystrau drwy'r dydd.
- Defnyddiwch ramp pwrpasol os oes un ar gael, ond gwnewch yn siŵr ei fod yn addas. Sicrhewch fod rampiau yn aros yn sownd yn eu lle drwy'r dydd
- Gall cadw drysau ar agor helpu i sicrhau mynediad da i bawb; fodd bynnag, gwnewch yn siŵr nad yw'r rhain yn ddrysau tân.
- A yw'r matiau drws yn lefel â'r llawr? Os nad ydynt, a ellir eu symud oddi yno os gallent fod yn beryglus?

- Gwnewch yn siŵr fod sedd ar gael i unrhyw etholwr a allai fod am orffwys - yn ddelfrydol, dylai fod cymysgedd o seddi gyda breichiau a hebddynt.

Cymorth i etholwyr sy'n methu â mynd i mewn i'r orsaf bleidleisio

Yn ddelfrydol, bydd eich gorsaf bleidleisio mewn adeilad cwbl hygyrch. Yn anffodus, yn ymarferol, nid felly y mae yn aml ac mewn rhai ardaloedd ni fydd llawer o adeiladau hygyrch ar gael i'w defnyddio fel gorsafoedd pleidleisio.

Os na all etholwr ag anabledd corfforol fynd i mewn i'r orsaf bleidleisio, gall y Swyddog Llywyddu, ar ôl hysbysu unrhyw asiantiaid sy'n bresennol, fynd â'r papur pleidleisio i'r etholwr. Ar ôl i'r etholwr farcio'r papur pleidleisio, rhaid i'r Swyddog Llywyddu osod y papur wedi'i blygu yn y blwch pleidleisio ar unwaith. Mae'n hanfodol cynnal cyfrinachedd pleidleisio bob amser. Rhaid peidio â gadael y blwch pleidleisio heb neb i ofalu amdano na'i symud o'r orsaf bleidleisio ar unrhyw adeg.

Pleidleiswyr anabl

Efallai y bydd rhai pleidleiswyr yn gofyn am gymorth y Swyddog Llywyddu i farcio'r papur pleidleisio ar eu rhan. Os yw'r pleidleisiwr yn gwybod dros bwy yr hoffai bleidleisio, gall gyfarwyddo'r Swyddog Llywyddu, ym mhreifatrwydd y bwth pleidleisio, i farcio'r papur pleidleisio ar ei ran yn briodol. Sicrhewch na all unrhyw bleidleisiwr arall glywed dewisiadau'r pleidleisiwr anabl rydych yn ei gynorthwyo. Os yn bosibl, dewiswch ran o'r orsaf bleidleisio lle na all unrhyw un arall glywed sgwrs rhwng dau berson sy'n siarad â'u lleisiau arferol.

Weithiau, efallai y bydd y pleidleisiwr yn ansicr ynghylch sut i bleidleisio. Os felly, dylai'r Swyddog Llywyddu ddarllen yn uchel y

cyfarwyddiadau sydd ar frig y papurau pleidleisio a manylion yr ymgeiswyr a'r pleidiau yn y drefn y maent yn ymddangos ar y papur pleidleisio ar gyfer pob etholiad.

Ar ôl i'r etholwr benderfynu, rhaid i'r Swyddog Llywyddu farcio'r papur pleidleisio yn briodol. Os bydd ymgeiswyr, asiantiaid etholiad neu asiantiaid pleidleisio yn bresennol, dylid eu gwahodd i wrando ar y Swyddog Llywyddu a'i arsylwi, fel y gallant gadarnhau bod y papur pleidleisio yn cael ei farcio yn unol â dymuniadau'r etholwr.

Os bydd yn rhaid i'r Swyddog Llywyddu farcio papur pleidleisio ar ran etholwr, rhaid nodi enw'r pleidleisiwr ar y ffurflen swyddogol 'Rhestr o bleidleisiau a farciwyd gan y Swyddog Llywyddu'. Ar ddiwedd y pleidleisio, rhaid i'r Swyddog Llywyddu hefyd lenwi'r 'datganiad o nifer y pleidleiswyr y cafodd eu pleidleisiau eu marcio gan y Swyddog Llywyddu'.

Fel arall, gallai pleidleisiwr anabl gael cymorth gan gydymaith, gyda chaniatâd y Swyddog Llywyddu, y mae'n rhaid iddo fodloni ei hun y byddai anabledau'r pleidleisiwr yn ei atal rhag pleidleisio'n annibynnol.

Gall cydymaith y pleidleisiwr anabl helpu hyd at ddau berson yn yr un etholiad. Rhaid i'r cydymaith fod yn berthynas agos (tad, mam, brawd, chwaer, gŵr/gwraig, partner sifil, mab neu ferch - os ydynt yn 18 oed neu'n hŷn) neu'n etholwr cymwys. Dylai'r pleidleisiwr ofyn am ganiatâd y Swyddog Llywyddu i gael cymorth gan ei gydymaith.

Mae'n ofynnol yn ôl y gyfraith i'r cydymaith, nid y pleidleisiwr, gwblhau datganiad syml, 'Datganiad i'w wneud gan gydymaith pleidleisiwr ag anabledau'. Mae'n ddefnyddiol i'r Swyddog Llywyddu lenwi'r datganiad ar ran y cydymaith a gofyn iddo fwrw golwg dros y wybodaeth a llofnodi'r ddogfen.

Rhaid i'r Swyddog Llywyddu sicrhau ei fod yn egluro'r broses yn glir i'r etholwr a'i gydymaith.

Rhaid i'r Swyddog Llywyddu gofnodi enw a rhif etholwr y pleidleisiwr, yn ogystal ag enw a chyfeiriad y cydymaith, ar y ffurflen 'Rhestr o bleidleiswyr ag anabledau a gynorthwywyd gan gymdeithion'.

Pobl ddall neu rannol ddall

Gall etholwr dall neu rannol ddall bleidleisio heb gymorth gan ddefnyddio'r templed pleidleisio cyffyrddadwy a ddarperir. Rhaid i holl aelodau o staff gorsafoedd pleidleisio wybod sut i ddefnyddio'r templed hwn a gallu egluro sut i'w ddefnyddio i bleidleiswyr dall neu rannol ddall. Gwnewch yn siŵr bod y templed yn briodol ar gyfer y papur pleidleisio sy'n cael ei ddefnyddio, ei fod yn sownd yn y papur pleidleisio a bod y pleidleisiwr yn hyderus i'w ddefnyddio. Mae'n rhaid i'r staff gorsaf bleidleisio fod yn gyfarwydd â'r templed a ddefnyddir yn eu gorsaf bleidleisio nhw. Bydd y Swyddog Canlyniadau yn esbonio sut mae'r templed yn gweithio, ond yn gyffredinol, dylai'r pleidleisiwr:

- godi'r ffenestr(i) ddethol/dethol
- marcio'r papur pleidleisio
- cau'r ffenestr(i)
- datgysylltu'r templed oddi wrth y papur pleidleisio
- plygu a gosod y papur pleidleisio yn y blwch pleidleisio
- dychwelyd y templed i'r Swyddog Llywyddu

Sicrhewch fod fersiwn print bras o'r papur pleidleisio yn cael ei harddangos mewn ardal â digon o olau lle gall etholwyr ei gweld yn hawdd cyn cael eu papur pleidleisio.

Dylid sicrhau bod y copi llaw mwy o faint o'r papur pleidleisio, gyda'r gair 'sampl' arno, ar gael i bleidleiswyr hefyd. Gall y copi mwy o faint gael ei ddefnyddio gan y pleidleisiwr yn y bwth pleidleisio i'w helpu i farcio ei papur pleidleisio

Efallai y bydd pleidleiswyr dall neu rannol ddall yn gofyn am gymorth gan y Swyddog Llywyddu neu gymdeithion cymwys.

Gwnewch y canlynol:

- rhowch gyfarwyddiadau manwl er mwyn helpu pleidleiswyr o'r fath i ganfod eu ffordd
- tywyswch y pleidleisiwr yn unol â'i gyfarwyddyd (mae'n well gan y rhan fwyaf o bobl ddall neu rannol ddall ddal braich y cynorthwydd)
- os gofynnir i chi, darllenwch y cyfarwyddiadau sydd ar frig y papur pleidleisio ynghyd â'r

ymgeiswyr yn y drefn y maent yn ymddangos ar y papur pleidleisio

Peidiwch â gwneud y canlynol:

- peidiwch â chymryd yn ganiataol bod angen help - gofynnwch yn gyntaf bob amser
- peidiwch â thynnu sylw cŵn tywys drwy eu mwyrtho a pheidiwch â chymryd y tennyn
- peidiwch â chyffwrdd â'r pleidleisiwr heb ofyn yn gyntaf a fyddai'n hoffi i chi ei dywys

Pobl fyddar-ddall

Mae stribedi coch ar ffon wen neu harnais coch a gwyn ar gi tywys yn dangos bod gan y person nam ar ei olwg a'i glyw.

Pobl fyddar

Gall colled clyw amrywio o golled ysgafn i golled ddwys. Bydd rhai pobl â cholled clyw yn defnyddio Saesneg llafar ac efallai y byddant yn dibynnu ar ddarllen gwefusau i gyfathrebu. Efallai mai iaith Arwyddion Prydain fydd iaith gyntaf rhai eraill, ond mae'n bosibl y byddant hefyd yn darllen gwefusau. Efallai y bydd person â cholled clyw yn gwisgo cymhorthion clyw, ond nid yw'r rhain yn adfer ei glyw yn llawn.

Os oes dolen sain wedi'i gosod mewn gorsaf bleidleisio, dylid ei defnyddio lle bynnag y bo modd er mwyn galluogi pleidleiswyr sydd â cholled clyw i gymryd rhan yn y broses etholiadol.

Gwnewch y canlynol:

- ceisiwch ennyn sylw'r person byddar cyn siarad
- rhowch dap ysgafn ar eu hysgwydd neu codwch eich llaw arnynt
- wyneb wch y person rydych yn siarad ag ef
- siaradwch yn glir, heb fod yn rhy araf, a defnyddiwch symudiadau gwefus arferol - defnyddiwch fynegiant wyneb ac ystumiau naturiol
- byddwch yn amyneddgar ac ailadroddwch bethau os oes angen
- defnyddiwch iaith glir
- os nad oes rhywun yn deall yr hyn rydych wedi'i ddweud, ceisiwch ei ddweud mewn ffordd arall

- cadwch gyswllt llygad
- byddwch yn barod i ysgrifennu rhywbeth i lawr os nad yw'r person yn deall yr hyn rydych yn ei ddweud o hyd
- dewch o hyd i le addas i siarad, â digon o olau, heb sŵn nac ymyriadau

Peidiwch â gwneud y canlynol:

- peidiwch â gweiddi - mae'n ystumio eich wyneb a'ch llais ac mae'n edrych yn fygythiol
- peidiwch â rhoi unrhyw beth yn eich ceg
- peidiwch â chuddio eich ceg
- peidiwch â siarad yn rhy gyflym
- peidiwch â siarad yn rhy araf na gorliwio patrymau gwefus
- peidiwch â throi i ffwrdd nac edrych i lawr
- peidiwch â siarad â golau llachar y tu ôl i chi - bydd hyn yn cysgodi eich wyneb
- peidiwch â dal unrhyw beth yn eich llaw os byddwch yn defnyddio ystumiau
- peidiwch â rhoi'r ffidil yn y to os na fydd y person byddar yn deall ar unwaith

Galluedd meddyliol, anabledd a phleidleisio

Mae'n bosibl y bydd yn ymddangos i'r Swyddog Llywyddu bod gan berson sy'n gwneud cais am bapurau pleidleisio ryw fath o broblem iechyd meddwl neu anabledd dysgu.

Ni ellir gwrthod rhoi papur pleidleisio i berson sydd wedi'i gofrestru'n etholwr neu sydd wedi'i gofnodi ar y rhestr dirprwyon, hynny yw ei wahardd rhag pleidleisio, ar sail analluedd meddyliol.

Ym mhob achos, dylai'r Swyddog Llywyddu geisio sicrhau bod person yn cael cymorth priodol i'w alluogi i fwrw ei bleidlais. Er enghraifft, efallai y bydd angen i'r Swyddog Llywyddu egluro'r broses bleidleisio i'r etholwr neu efallai y bydd yn gofyn am gymorth cydymaith.

Atodiad 2

Delio â phroblemau yn y gofrestr etholwyr

Oedran - hawl i bleidleisio

Mae'n drosedd i bersonau o dan 18 oed bleidleisio yn yr etholiadau hyn, boed hynny ar eu pen eu hunain neu gyda rhywun arall. Os yw'n amlwg bod rhywun o dan 18 oed, dylid ei rybuddio y bydd yn euog o drosedd os bydd yn pleidleisio yn yr etholiadau. Rhaid i'r Swyddog Llywyddu ofyn y cwestiynau rhagnodedig a rhaid i'r person eu hateb heb gymorth (gweler Atodiad 5a am wybodaeth am y cwestiynau rhagnodedig). Os bydd y person yn ateb y cwestiynau'n foddhaol, rhaid rhoi papur pleidleisio iddynt. Ni ellir gofyn unrhyw gwestiynau eraill. Dylid nodi enw a chyfeiriad y pleidleisiwr ynghyd ag unrhyw fanylion eraill, gan gynnwys amser y digwyddiad a manylion unrhyw berson a oedd gyda'r pleidleisiwr. Yna, dylid hysbysu'r Swyddog Canlyniadau.

Enwau wedi'u camsillafu a phleidleiswyr sydd wedi newid eu henw

Weithiau, bydd enw etholwr wedi'i gamsillafu neu bydd yr enw wedi newid yn gyfreithlon ers iddo wneud cais i fod yn y gofrestr, e.e. drwy briodas.

Gofynnwch y cwestiynau rhagnodedig i'r etholwr (gweler Atodiad 5a). Os bydd y pleidleisiwr yn eu hateb yn foddhaol, rhaid gadael iddo bleidleisio, a dylai'r Swyddog Llywyddu nodi'r gwall a'i drosglwyddo i'r Swyddog Cofrestru Etholiadol.

Os bydd yr etholwr yn mynnu ei fod am i'r gwall gael ei ddiwygio cyn pleidleisio, dylai'r Swyddog Llywyddu gysylltu â'r swyddfa etholiadau am gyngor neu, fel arall, dylai gyfeirio'r pleidleisiwr at y Swyddog Cofrestru Etholiadol.

Etholwyr eraill

Mae'r pennawd 'Etholwyr eraill' yn ymddangos ar ddiwedd rhai cofrestr. Nid yw'r etholwyr yn yr adran hon, sy'n cynnwys etholwyr o'r lluoedd arfog a'r rhai sydd wedi cofrestru drwy ddatganiad o gysylltiad lleol, yn bodloni'r amod cymhwyso preswyl mwyach ond gallant bleidleisio o hyd (yn dibynnu ar hawl). Mae'n annhebygol y bydd etholwyr o'r lluoedd arfog wedi cael cerdyn pleidleisio. Fodd bynnag, bydd cardiau pleidleisio wedi'u hanfon at yr holl etholwyr dienw y bydd angen iddynt, yn wahanol i bleidleiswyr cyffredin, gyflwyno eu cerdyn pleidleisio er mwyn pleidleisio yn yr orsaf bleidleisio (gweler Atodiad 4).

Person nad yw'n ymddangos yn y gofrestr etholwyr

Fel arfer, bydd y gofrestr etholwyr yn cynnwys pawb sydd â hawl i bleidleisio yn yr orsaf bleidleisio honno. Os na fydd enw person yn ymddangos ar gofrestr yr orsaf bleidleisio, efallai nad yw'r person wedi'i gofrestru. Fodd bynnag, mae'n bosibl bod gwall wedi digwydd.

Gwallau clercol yn y gofrestr

Os bydd y Swyddog Cofrestru Etholiadol yn darganfod y cyflwynwyd cais wedi'i gwblhau'n gywir ac mai dim ond drwy wall clercol y cafodd y person ei hepgor o'r gofrestr, bydd y Swyddog Cofrestru Etholiadol yn cywiro'r gwall hyd at 9pm ar y diwrnod pleidleisio ac yn gwneud trefniadau i alluogi'r person i bleidleisio tan ddiwedd y cyfnod pleidleisio am 10pm. Efallai y caiff y gwall ei ddarganfod gan y Swyddog Cofrestru Etholiadol naill ai cyn neu ar y diwrnod pleidleisio neu gan pleidleisiwr neu ddirprwy yn yr orsaf bleidleisio.

Gwallau clercol a nodir gan y Swyddog Cofrestru Etholiadol cyn y diwrnod pleidleisio

---

Os caiff gwall ei nodi cyn y diwrnod pleidleisio ond ar ôl i'r gofrestr gael ei llunio ar gyfer yr orsaf pleidleisio, bydd y Swyddog Cofrestru Etholiadol wedi darparu 'hysbysiad' ar wahân, yn cynnwys unrhyw ychwanegiadau neu ddiwygiadau, i gyd-fynd â'r gofrestr arferol. Rhaid marcio'r hysbysiad hwn yn lle'r gofrestr ond, fel arall, mae'r holl weithdrefnau eraill yr un fath, gan gynnwys selio unrhyw hysbysiad o'r fath gyda'r gofrestr ar ddiwedd y pleidleisio.

Gwallau clercol a nodir gan y Swyddog Llywyddu ar y diwrnod pleidleisio

---

Os bydd rhywun nad yw'n ymddangos yn y gofrestr (na'r hysbysiad) yn dod i'r orsaf pleidleisio ac yn mynnu ei fod wedi gwneud cais i gofrestru, dylai'r Swyddog Llywyddu gyfeirio'r mater at y Swyddog Cofrestru Etholiadol ar unwaith.

Gwallau clercol a nodir gan y Swyddog Cofrestru Etholiadol ar y diwrnod pleidleisio

---

Os gwelir y cafodd cais wedi'i gwblhau'n gywir ei gyflwyno ac mai dim ond drwy wall clercol y cafodd y person ei hepgor o'r gofrestr, rhaid cywiro'r gwall a bydd y Swyddog Cofrestru Etholiadol yn hysbysu'r Swyddog Llywyddu (naill ai'n ysgrifenedig neu ar lafar, e.e. dros y ffôn).

Gweithdrefn i ganiatáu i berson bleidleisio ar ôl cywiro gwall clercol ar y diwrnod pleidleisio

---

Rhoddir cyfarwyddiadau ar sut y caiff y wybodaeth ei throsglwyddo i'r Swyddog Llywyddu yn y sesiwn hyfforddi.

Os caiff yr hysbysiad ei roi ar lafar, rhaid i'r Swyddog Llywyddu wneud cofnod ysgrifenedig o enw a rhif yr etholwr a marcio'r cofnod hwn wrth roi papurau pleidleisio yn y ffordd arferol. Efallai y bydd Swyddogion Llywyddu wedi cael ffurflen arbennig at y diben hwn.

Os caiff yr hysbysiad ei roi yn ysgrifenedig, rhaid marcio'r hysbysiad hwnnw fel pe bai'n rhan o'r gofrestr, neu raid i'r Swyddog Llywyddu ysgrifennu a marcio enw a rhif yr etholwr ar ffurflen arbennig a ddarperir at y diben. Bydd Swyddogion Llywyddu wedi cael cyfarwyddiadau penodol yn ystod eu sesiwn frifio. Unwaith y bydd enw a rhif yr etholwr wedi'u marcio, rhaid rhoi papurau pleidleisio yn y ffordd arferol.

Rhaid selio'r hysbysiad a farciwyd neu'r cofnod ysgrifenedig a farciwyd gyda'r gofrestr ar ddiwedd y pleidleisio.

Unrhyw berson arall nad yw'n ymddangos yn y gofrestr etholwyr

Rhaid peidio â chaniatáu i unrhyw un arall nad ydynt yn ymddangos yn y gofrestr etholwyr (na'r hysbysiad) ar gyfer yr orsaf pleidleisio honno, bleidleisio. Efallai bod y person wedi'i gofrestru i bleidleisio mewn dosbarth pleidleisio arall. Os bydd angen mwy o help ar yr etholwr, cyfeiriwch ef at y swyddfa etholiadau.

Atodiad 3

Gweithdrefn ar gyfer pleidleiswyr post a dirprwyon

Pleidleiswyr post

Bydd rhai etholwyr wedi gwneud cais i bleidleisio drwy'r post. Er mwyn dangos eu bod yn bleidleiswyr post, bydd y llythyren 'A' yn ymddangos yn erbyn enwau'r rhai sydd wedi dewis pleidleisio drwy'r post, yn y gofrestr etholwyr a ddefnyddir yn yr orsaf bleidleisio. Bydd yr enwau a'r cyfeiriadau yr anfonwyd y papurau pleidleisio drwy'r post atynt yn ymddangos ar y rhestr pleidleiswyr post. Ni chaniateir i'r etholwyr hyn bleidleisio yn bersonol yn yr orsaf bleidleisio, hyd yn oed os byddant yn dweud nad ydynt wedi cael eu papurau pleidleisio drwy'r post.

Fodd bynnag, gall y pleidleisiwr neu rywun ar ei ran fynd â phleidleisiau post wedi'u cwblhau i unrhyw orsaf bleidleisio yn yr ardal etholiadol. Bydd y Swyddog Canlyniadau wedi rhoi cyfarwyddiadau i chi ar ba pleidleisiau post y gellir eu dychwelyd i'ch gorsaf bleidleisio. Dylai'r bleidlais bost fod mewn amlen wedi'i selio a rhaid i'r Swyddog Llywyddu ei gosod, heb ei agor, yn y pecyn a ddarperir.

Rhaid cadw'r pecyn yn ddiogel bob amser. Rhaid ei drosglwyddo i unrhyw aelod o staff a benodir i gasglu pleidleisiau post a gyflwynir yn yr orsaf bleidleisio yn unol â chyfarwyddiadau'r Swyddog Canlyniadau, neu rhaid ei ddosbarthu i'r ganolfan cyfrif ar ddiwedd y cyfnod pleidleisio.

Rhaid peidio â rhoi pleidleisiau post yn y blwch pleidleisio.

Casglu pleidleisiau post o orsafoedd pleidleisio

Gall y Swyddog Canlyniadau drefnu bod pleidleisiau post yn cael eu casglu o orsafoedd pleidleisio yn ystod y diwrnod pleidleisio. Os caiff pleidleisiau post eu casglu o'r orsaf bleidleisio, dylid eu rhoi mewn pecyn a ddylai gael ei selio. Gall asiantiaid pleidleisio, ymgeiswyr ac asiantiaid etholiad osod eu seliau eu hunain ar y pecyn hefyd, os ydynt yn dymuno.

Beth sy'n digwydd os bydd rhywun wedi'i restru'n bleidleisiwr post (neu'n ddirprwy sy'n pleidleisio drwy'r post) ond ei fod yn honni nad yw wedi gwneud cais am bleidlais bost?

Weithiau, bydd etholwr neu ddirprwy penodedig yn gofyn am bapur pleidleisio ond yn darganfod ei fod wedi'i farcio yn y gofrestr etholwyr fel pleidleisiwr post.

Dylai'r Swyddog Llywyddu edrych ar y cofnod yn y gofrestr etholwyr i gadarnhau bod yr etholwr neu'r dirprwy wedi'i farcio yn bleidleisiwr post. Dylai'r Swyddog Llywyddu egluro'r amgylchiadau i'r etholwr neu'r dirprwy ac os bydd yn mynnu nad yw wedi gwneud cais am bleidlais bost, dylid dilyn y gweithdrefnau canlynol.

Os yw'r etholwr neu'r dirprwy wedi cael ei bleidlais bost, dylid ei hysbysu i ddychwelyd y bleidlais hon yn y ffordd arferol, gan gofio y gellir mynd â phapurau pleidleisio drwy'r post sydd wedi'u cwblhau i'r orsaf bleidleisio.

Ni ellir rhoi papur pleidleisio cyffredin yn yr orsaf bleidleisio i etholwyr neu ddirprwyon y cofnodwyd bod pleidlais bost wedi'i hanfon atynt. Fodd bynnag, gall etholwr neu ddirprwy sy'n honni nad yw byth wedi gwneud cais am bleidlais bost ond sydd wedi'i restru'n bleidleisiwr post, gael papur pleidleisio a gyflwynwyd yn yr orsaf bleidleisio ar unrhyw adeg.

Fel arall, hyd at 5pm ar y diwrnod pleidleisio, gall y Swyddog Canlyniadau roi pecyn pleidleisio drwy'r post newydd iddynt. Dylai'r Swyddog Llywyddu gyfeirio'r etholwr neu'r dirprwy at y swyddfa etholiadau am gyngor ar y weithdrefn hon.

Os yw cyn 5pm ond na all yr etholwr neu'r dirprwy wneud trefniadau i gael pleidlais bost newydd neu os nad yw'n dymuno gwneud hynny, dylai'r Swyddog Llywyddu ddilyn y drefn ar gyfer rhoi papurau pleidleisio a gyflwynwyd yn lle hynny (gweler Atodiad 5b).

Ar ôl 5pm, ni ellir rhoi pecyn pleidleisio drwy'r post newydd i'r etholwr neu'r dirprwy, felly dim ond papurau pleidleisio a gyflwynwyd y gall y Swyddog Llywyddu eu rhoi.

Cyn rhoi papur pleidleisio a gyflwynwyd, rhaid i'r Swyddog Llywyddu ofyn y cwestiynau rhagnodedig priodol (gweler Atodiad 5a).

Os bydd yr etholwr neu'r dirprwy yn ateb y cwestiynau rhagnodedig yn foddhaol, rhaid i'r Swyddog Llywyddu roi papur pleidleisio a gyflwynwyd - rhaid peidio â rhoi papur pleidleisio cyffredin i'r etholwr neu'r dirprwy.

Ym mhob achos, dylai'r Swyddog Llywyddu wneud cofnod o fanylion yr etholwr yn unol â chyfarwyddyd y Swyddog Canlyniadau. Dylai hefyd hysbysu'r etholwr i gysylltu â'r Swyddog Cofrestru Etholiadol, yn enwedig os hoffai ganslo'r trefniadau pleidleisio drwy'r post ar gyfer etholiadau a refferenda yn y dyfodol.

[Beth sy'n digwydd os nad yw etholwr \(neu ddirprwy sy'n pleidleisio drwy'r post\) wedi cael ei bapur pleidleisio drwy'r post, neu ei fod wedi'i golli neu ei ddifetha?](#)

Ni ellir rhoi papurau pleidleisio drwy'r post newydd yn lle set arall o bapurau pleidleisio drwy'r post yn yr orsaf bleidleisio. Os bydd etholwr (neu ddirprwy sy'n pleidleisio drwy'r post) yn datgan ei fod wedi gwneud cais am bleidlais bost ond nad yw wedi cael ei bapur pleidleisio drwy'r post neu'i fod wedi'i golli neu ei ddifetha, dylid ei hysbysu i wneud cais i'r Swyddog Canlyniadau am bapur newydd, cyn belled â'i fod yn gwneud hynny cyn 5pm ar y diwrnod pleidleisio. Gellir rhoi papurau newydd hyd at yr amser hwnnw a dylai'r Swyddog Llywyddu gyfeirio'r etholwr neu'r dirprwy at y swyddfa etholiadau am gyngor ar y drefn hon.

Os bydd etholwr (neu ddirprwy sy'n pleidleisio drwy'r post) yn cyrraedd ar ôl 5pm ar y diwrnod pleidleisio ac yn datgan ei fod wedi colli neu ddifetha ei bapur pleidleisio drwy'r post neu nad

yw wedi'i dderbyn, gellir rhoi papur pleidleisio a gyflwynwyd iddo os bydd yn ateb y cwestiynau rhagnodedig yn foddhaol (gweler Atodiad 5a).

Ni ellir rhoi papurau pleidleisio a gyflwynwyd i etholwr o'r fath (neu ddirprwy o'r fath sy'n pleidleisio drwy'r post) cyn 5pm.

Dirprwyon

Bydd rhai etholwyr wedi penodi dirprwy i bleidleisio ar eu rhan. Er hynny, gall etholwyr bleidleisio yn bersonol ar yr amod eu bod yn gwneud hynny cyn y dirprwy ac nad yw'r dirprwy wedi gwneud cais i bleidleisio drwy'r post. Edrychwch ar y gofrestr etholwyr i weld a yw'r etholwr eisoes wedi pleidleisio cyn dechrau rhoi'r weithdrefn ganlynol ar waith. Efallai y bydd y llythyren 'P' yn ymddangos yn y gofrestr etholwyr yn erbyn enwau etholwyr sydd wedi gwneud cais i bleidleisio drwy ddirprwy.

Os bydd y dirprwy yn pleidleisio ei hun hefyd, dylai wneud hynny cyn pleidleisio fel dirprwy.

Yn gyntaf, gofynnwch am enw a chyfeiriad yr etholwr ac edrychwch i weld a yw wedi'i gynnwys ar y rhestr dirprwyon. Gofynnwch am enw a chyfeiriad y dirprwy a thynnwch linell ar y rhestr dirprwyon i ddangos bod y dirprwy wedi pleidleisio.

Yna rhaid marcio cofnod yr etholwr yn y gofrestr yn y ffordd arferol a dylid darllen enw a rhif yr etholwr allan yn uchel.

Rhaid i'r Swyddog Llywyddu neu'r Clerc Pleidleisio sy'n gyfrifol am roi papurau pleidleisio, ysgrifennu rhif etholwr yr etholwr (nid y dirprwy) ar y rhestr rhifau cyfatebol wrth ymyl y rhif papur pleidleisio priodol er mwyn cofnodi bod y papur pleidleisio wedi'i roi.

Cofiwch mai dim ond i etholwyr sy'n gymwys i bleidleisio yn yr etholiadau y gellir rhoi papurau pleidleisio. Os oes llythyren yn ymddangos o flaen cofnod yr etholwr yn y gofrestr etholwyr sy'n golygu nad oes hawl ganddo bleidleisio yn yr etholiadau, ni all y dirprwy fwrw pleidlais ar ei ran.

Gweithdrefn ar gyfer rhoi papurau pleidleisio i ddirprwyon sy'n pleidleisio ar ran etholwyr â chofnodion dienw yn y gofrestr

---

Er mwyn eu diogelu rhag niwed, bydd rhai etholwyr wedi'u cofrestru heb eu henw na'u cyfeiriad - hynny yw, bydd ganddynt gofnod dienw yn y gofrestr (gweler Atodiad 4). Efallai y bydd etholwyr â chofnod dienw wedi penodi dirprwy i bleidleisio ar eu rhan. Os felly, gofynnwch am eu cerdyn pleidleisio: rhaid i ddirprwyon sy'n dymuno pleidleisio ar ran etholwr dienw gyflwyno eu cerdyn pleidleisio dirprwy swyddogol ac ni all bleidleisio fel dirprwy hebddo. Yn lle gofyn am enw a chyfeiriad yr etholwr a galw allan enw'r etholwr, dim ond ei rif etholwr y dylid gofyn amdano a'i alw allan.

Cofiwch mai dim ond i etholwyr sy'n gymwys i bleidleisio yn yr etholiadau y gellir rhoi papurau pleidleisio. Os oes llythyren yn ymddangos o flaen cofnod yr etholwr yn y gofrestr etholwyr sy'n golygu nad oes hawl ganddo bleidleisio yn yr etholiadau, ni all y dirprwy fwrw pleidlais ar ei ran.

Cymhwysedd i bleidleisio fel dirprwy

Ni chaiff person bleidleisio fel dirprwy ar ran mwy na dau etholwr mewn unrhyw ward yn yr un etholiad llywodraeth leol.

Caiff person ond weithredu fel dirprwy i fwy na dau etholwr os yw'n aelod agos o deulu'r etholwyr (h.y. tad, mam, brawd, chwaer, gŵr/gwraig, partner sifil, mab, merch, mam-gu/tad-cu neu'n wŷr/wyres). Os bydd person sydd wedi'i benodi i weithredu fel dirprwy i fwy nag un etholwr yn gwneud cais i arfer hawl yr etholwyr i bleidleisio, dim ond papurau pleidleisio un etholwr ar y tro y dylid eu rhoi i'r dirprwy.

Gellir herio dirprwyon yn yr un ffordd ag y gellir herio pleidleiswyr cyffredin os amheuir eu bod yn cambersonadu. Os bydd hyn yn digwydd, gofynnwch y cwestiynau rhagnodedig perthnasol (gweler Atodiad 5a).

Beth os bydd yr etholwr yn dod i bleidleisio yn lle'r dirprwy?

Mae gan etholwr sydd wedi penodi dirprwy yr hawl i gael ei bapur pleidleisio os bydd yn gwneud cais amdano yn bersonol, ond dim ond os bydd yn gwneud hynny cyn i'r papur pleidleisio gael ei roi ar ei ran i'r dirprwy. Rhaid peidio â marcio'r rhestr dirprwyon os bydd hyn yn digwydd, ond rhaid marcio cofnod yr etholwr yn y gofrestr etholwyr. Os bydd y dirprwy yn dod yn ddiweddarach, ni ddylid gadael iddo bleidleisio fel dirprwy ar ran yr etholwr, ond os bydd yn mynnu nad yw'r etholwr wedi pleidleisio eto a bod y cwestiynau rhagnodedig yn cael eu gofyn, yna gellir rhoi papur pleidleisio a gyflwynwyd.

Os yw'r dirprwy wedi gwneud cais i bleidleisio drwy'r post, ni ellir rhoi papur pleidleisio i'r etholwr. Bydd y llythyren 'A' yn ymddangos yn erbyn enw'r etholwr yn y gofrestr etholwyr a bydd enw'r dirprwy a'r cyfeiriad yr anfonwyd y bleidlais bost iddo yn ymddangos ar y rhestr dirprwyon sy'n pleidleisio drwy'r post.

Beth sy'n digwydd os bydd yn ymddangos bod rhywun arall wedi pleidleisio fel dirprwy?

Dylai'r Swyddog Llywyddu ddilyn y drefn ar gyfer rhoi papurau pleidleisio a gyflwynwyd i ddirprwyon os yw cofnod dirprwy yn y rhestr dirprwyon a chofnod yr etholwr yn y gofrestr etholwyr eisoes wedi'u marcio (gweler Atodiad 5b).

Dim ond ar ôl gofyn y cwestiynau rhagnodedig i ddirprwyon y dylai'r Swyddog Llywyddu roi papurau pleidleisio a gyflwynwyd (gweler Atodiad 5b).

Dirprwyon brys

Gall etholwyr benodi dirprwy hyd at 5pm ar y diwrnod pleidleisio yn achos argyfwng meddygol neu os ydynt wedi cael eu galw i ffwrdd yn annisgwyl oherwydd eu gwaith neu'u gwasanaeth. Os bydd rhywun yn gwneud cais ar y diwrnod pleidleisio, bydd y Swyddog Cofrestru Etholiadol a'r Swyddog Canlyniadau yn sicrhau bod holl staff yr orsaf pleidleisio yn cael gwybod am y drefn briodol i'w dilyn.

Os bydd y Swyddog Cofrestru Etholiadol yn caniatáu cais brys am bleidlais drwy ddirprwy ar y diwrnod pleidleisio, caiff y Swyddog Llywyddu perthnasol ei hysbysu am y penderfyniad yn ysgrifenedig neu dros y ffôn.

Yna dylai'r Swyddog Llywyddu nodi enw, cyfeiriad a rhif yr etholwr ac atodi'r wybodaeth hon i'r rhestr dirprwyon. Efallai bod ffurflen wag ar ddiwedd y rhestr dirprwyon at y diben hwnnw.

Unwaith y bydd penderfyniad y Swyddog Cofrestru Etholiadol i ganiatáu cais brys am bleidlais drwy ddirprwy yn hysbys, rhaid i'r Swyddog Llywyddu roi'r papur pleidleisio yn y ffordd arferol. Dylai cofnod ysgrifenedig y Swyddog Cofrestru Etholiadol (os yw ar gael) neu nodyn y Swyddog Llywyddu gael ei farcio i ddangos bod y dirprwy wedi pleidleisio ar ran yr etholwr.

Atodiad 4

Etholwyr â chofnod dienw yn y gofrestr

Er mwyn eu diogelu rhag niwed, bydd rhai etholwyr wedi'u cofrestru heb eu henw na'u cyfeiriad. Bydd ganddynt gofnod dienw yn y gofrestr, fel y'i gelwir, a fydd yn cynnwys eu rhif etholwr a'r llythyren 'N'. Efallai y bydd gan rai o'r etholwyr hyn lythrennau eraill sy'n gosod amodau ar eu cymhwysedd i bleidleisio mewn etholiadau penodol (gweler Pennod 5 am fanylion).

Os bydd cofrestr yn cynnwys cofnodion dienw, byddant yn ymddangos ar ddiwedd y gofrestr o dan yr adran 'etholwyr eraill'. Mae'n bwysig cofio mewn gorsaf bleidleisio sydd wedi'i rhannu'n ddwy y gallai eu cofnod ymddangos ar y gofrestr ar gyfer yr orsaf bleidleisio arall.

Mae'r drefn ar gyfer rhoi papur pleidleisio i etholwr dienw yn wahanol i'r drefn ar gyfer etholwyr cyffredin.

Gweithdrefn ar gyfer rhoi papurau pleidleisio i etholwyr â chofnod dienw

Yn wahanol i etholwyr cyffredin, rhaid i etholwyr dienw gael cerdyn pleidleisio ac ni allant bleidleisio hebdo.

- gofynnwch am eu cerdyn pleidleisio - ni fydd yn cynnwys eu henw na'u cyfeiriad ond bydd yn cynnwys eu rhif etholwr
- edrychwch yn y gofrestr - dylai fod 'N' i'w weld yn y cofnod ar gyfer y rhif etholwr hwnnw, yn hytrach nag enw a chyfeiriad
- tynnwch linell syth yn erbyn cofnod y pleidleisiwr yn y gofrestr
- peidiwch â gofyn am enw a chyfeiriad yr etholwr - galwch allan ei rif etholwr yn unig
- ysgrifennwch rif yr etholwr ar y rhestr rhifau cyfatebol
- rhowch y papur pleidleisio ac yna dychwelwch y cerdyn pleidleisio i'r etholwr.

Gellir gofyn y cwestiynau rhagnodedig i bleidleisiwr â chofnod dienw yn y gofrestr hefyd, ond caiff ei enw a'i gyfeiriad eu hepgor (gweler Atodiad 5a).

Beth os bydd etholwr â chofnod dienw yn ymddangos yn yr orsaf bleidleisio heb gerdyn pleidleisio?

Os byddant wedi anghofio eu cerdyn pleidleisio, gofynnwch iddynt ddychwelyd i'r orsaf bleidleisio yn nes ymlaen gyda'u cerdyn pleidleisio. Os byddant yn honni nad ydynt wedi cael un neu'u bod wedi'i golli, gofynnwch iddynt gysylltu â'r Swyddog Canlyniadau ar unwaith. Os caiff cerdyn pleidleisio newydd ei roi a bod yr etholwr yn dychwelyd i'r orsaf bleidleisio yn ddiweddarach gyda'r cerdyn hwn, rhaid rhoi papur pleidleisio yn y ffordd a ddisgrifir uchod.

Atodiad 5a

Y cwestiynau rhagnodedig

Gellir gofyn y cwestiynau rhagnodedig i unrhyw etholwr neu ddirprwy. Fodd bynnag, rhaid i'r Swyddog Llywyddu ofyn y cwestiynau rhagnodedig mewn ffordd gywir a digynnwrf o dan yr amgylchiadau canlynol:

- Pan fo etholwr (sydd heb benodi dirprwy) yn gwneud cais am bapur pleidleisio ond bod y gofrestr etholwyr yn dangos ei fod wedi pleidleisio eisoes. O dan yr amgylchiadau hyn, hyd yn oed os bydd yn ateb y cwestiynau'n foddhaol, dim ond papur pleidleisio a gyflwynwyd y mae hawl gan yr etholwr eu cael.
- Pan fo cofnod dirprwy ar y rhestr dirprwyon wedi'i farcio eisoes a bod cofnod yr etholwr ar y gofrestr etholwyr wedi'i farcio hefyd. Ar ôl ateb y cwestiynau'n foddhaol, dim ond papur pleidleisio a gyflwynwyd y mae hawl gan yr etholwr neu'r dirprwy eu cael.
- Pan fo dirprwy yn dychwelyd i'r orsaf bleidleisio ar ôl i'w gais i fwrw pleidlais fel dirprwy gael ei wrthod am fod y gofrestr etholwyr yn dangos bod yr etholwr wedi pleidleisio yn bersonol (yn yr achos hwn, ni fyddai'r rhestr dirprwyon wedi'i marcio), a'i fod yn mynnu nad yw'r etholwr wedi pleidleisio. Os bydd yn ateb y cwestiynau'n foddhaol, bydd ganddo hawl i gael papur pleidleisio a gyflwynwyd.
- Pan fo enw etholwr (neu ddirprwy) yn ymddangos ar y rhestr pleidleiswyr post (neu'r rhestr dirprwyon sy'n pleidleisio drwy'r post) ond ei fod yn datgan na wnaeth gais i bleidleisio drwy'r post. Os bydd yr etholwr (neu'r dirprwy) yn ateb y cwestiynau'n foddhaol, rhaid rhoi papur pleidleisio a gyflwynwyd iddo.

- Pan fo etholwr (neu ddirprwy) y mae ei enw yn ymddangos ar y rhestr pleidleiswyr post (neu'r rhestr dirprwyon sy'n pleidleisio drwy'r post) yn cyrraedd yr orsaf bleidleisio ar ôl 5pm ar y diwrnod pleidleisio ac yn honni ei fod wedi colli neu ddifetha ei bapur pleidleisio drwy'r post neu nad yw wedi ei gael o gwbl. Os bydd yn ateb y cwestiynau'n foddhaol, dim ond papur pleidleisio a gyflwynwyd y bydd hawl gan yr etholwr (neu ddirprwy) ei gael.
- Pan fo ymgeisydd, asiant etholiad neu asiantiaid pleidleisio yn gofyn i'r cwestiynau gael eu gofyn. Os caiff y cwestiynau rhagnodedig eu hateb yn foddhaol, rhaid rhoi papur pleidleisio cyffredin.

Dylai'r Swyddog Llywyddu hefyd ofyn y cwestiynau rhagnodedig perthnasol o dan yr amgylchiadau canlynol:

- Pan fo etholwr yn dweud bod ei enw'n wahanol i'r un a gofnodir yn y gofrestr etholwyr. Wrth ateb y cwestiynau rhagnodedig, os gall yr etholwr gadarnhau bod y cofnod yn y gofrestr yn cyfeirio ato, rhaid rhoi papur pleidleisio cyffredin.
- Pan fo staff gorsaf bleidleisio yn amau etholwr neu ddirprwy o gambersonadu. Wrth ateb y cwestiynau rhagnodedig, os gall yr etholwr gadarnhau bod y cofnod yn y gofrestr yn cyfeirio ato, rhaid rhoi papur pleidleisio cyffredin.
- Pan fo'r etholwr wedi'i gofrestru fel rhywun sy'n gymwys i bleidleisio er ei fod yn amlwg o dan oedran. Os caiff y cwestiynau rhagnodedig eu hateb yn foddhaol, rhaid rhoi papur pleidleisio cyffredin.

Ni ellir ymholi ynghylch hawl unrhyw berson i bleidleisio, heblaw am y cwestiynau statudol a ddangosir isod.

P'un a oes ganddo unrhyw amheuan ai peidio, rhaid i'r Swyddog Llywyddu roi papur pleidleisio cyffredin neu bapur pleidleisio a gyflwynwyd, fel y bo'n briodol, i unrhyw un sydd wedi ateb y cwestiynau'n gywir. Os bydd person yn gwrthod ateb y cwestiynau, yna ni ellir rhoi papur pleidleisio cyffredin na phapur pleidleisio a gyflwynwyd, fel y bo'n briodol.

Os bydd y person hwnnw'n dychwelyd yn ddiweddarach, rhaid i'r Swyddog Llywyddu ofyn y cwestiynau rhagnodedig iddo unwaith eto.

Y cwestiynau rhagnodedig i'w gofyn i berson sy'n gwneud cais i bleidleisio fel etholwr

'Ai chi yw'r person sydd wedi'i gofrestru yn y gofrestr etholwyr llywodraeth leol ar gyfer yr etholiad hwn fel a ganlyn (rhaid i chi ddarllen yn uchel y cofnod cyfan o'r gofrestr)?'

Os mai 'nage' yw'r ateb, peidiwch â rhoi papurau pleidleisio. Os mai 'ie' yw'r ateb, gofynnwch:

'A ydych eisoed wedi pleidleisio, yma neu rywle arall yn yr etholiad hwn ar gyfer *(dosbarth), *(sir), *(bwrdeistref Llundain), *(bwrdeistref sirol) heblaw fel dirprwy ar ran rhywun arall?' (*darllenwch yn uchel p'un bynnag sy'n gymwys), gan ychwanegu, yn achos etholiad ar gyfer sawl ardal etholiadol 'yn yr ardal etholiadol hon neu unrhyw ardal etholiadol arall')

Os atebir 'ydw' i'r cwestiwn hwn, peidiwch â rhoi papur pleidleisio. Os yw'r person wedi ateb 'ie' i'r cwestiwn cyntaf a 'nac ydw' i'r ail gwestiwn, rhaid rhoi papur pleidleisio cyffredin neu bapur pleidleisio a gyflwynwyd fel y bo'n briodol.

Y cwestiynau rhagnodedig i'w gofyn i berson sy'n gwneud cais i bleidleisio fel dirprwy (ond nid ar ran etholwr â chofnod dienw)

Mae'r cwestiynau rhagnodedig ar gyfer dirprwyon wedi'u geirio'n wahanol:

'Ai chi yw'r person y mae ei enw yn ymddangos fel a ganlyn (darllenwch yn uchel yr enw sy'n ymddangos yn y rhestr dirprwyon yn y rhestr dirprwyon ar gyfer yr etholiad hwn fel rhywun sydd â hawl i bleidleisio fel dirprwy ar ran (darllenwch yn uchel enw'r etholwr ar y gofrestr)?'

Os mai 'nage' yw'r ateb, peidiwch â rhoi papur pleidleisio. Os mai 'ie' yw'r ateb, gofynnwch:

Ar gyfer yr etholiad lleol: 'A ydych eisoed wedi pleidleisio yma neu rywle arall yn yr etholiad hwn ar gyfer y *(dosbarth), *(sir), *(bwrdeistref Llundain), *(bwrdeistref sirol) (*darllenwch p'un bynnag sy'n gymwys gan ychwanegu, yn achos etholiad ar gyfer sawl ardal etholiadol 'yn yr ardal etholiadol hon neu unrhyw ardal etholiadol arall'), fel dirprwy ar ran (darllenwch yn uchel enw'r etholwr ar y gofrestr)?'

Os atebir 'ydw' i'r cwestiwn hwn, rhaid peidio â rhoi papur pleidleisio. Os atebir 'nac ydw', gofynnwch:

'A ydych yn wraig/gwraig, yn bartner sifil, yn rhiant, yn dad-cu/mam-gu, yn frawd/chwaer, yn blentyn neu'n wŷr/wyres i (darllenwch yn uchel enw'r etholwr ar y gofrestr)?'

Os mai 'ydw' yw'r ateb i'r cwestiwn hwn (a bod y cwestiynau uchod wedi'u hateb yn foddhaol), rhaid rhoi papur pleidleisio cyffredin neu bapur pleidleisio a gyflwynwyd fel y bo'n briodol.

Fodd bynnag, os mai 'nac ydw' yw'r ateb, gofynnwch:

'A ydych eisoed wedi pleidleisio yn yr etholiad hwn ar gyfer *(dosbarth), *(sir), *(bwrdeistref Llundain), *(bwrdeistref sirol), ar ran dau berson nad chi yw eu cymar, partner sifil, rhiant, mam-gu neu dad-cu, brawd, chwaer, plentyn neu wŷr, wyres?' (*darllenwch yn uchel p'un bynnag sy'n gymwys, gan ychwanegu, yn achos etholiad ar gyfer sawl ardal 'yn yr ardal etholiadol hon neu unrhyw ardal etholiadol arall')

Os atebir 'ydw' i'r cwestiwn hwn, peidiwch â rhoi papur pleidleisio. Os mai 'nac ydw' yw'r ateb (a bod y cwestiynau uchod wedi'u hateb yn foddhaol), rhaid rhoi papur pleidleisio cyffredin neu bapur pleidleisio a gyflwynwyd fel y bo'n briodol.

Y cwestiynau rhagnodedig i'w gofyn i berson sy'n gwneud cais i bleidleisio fel dirprwy ar ran etholwr â chofnod dienw

'Ai chi yw'r person y mae hawl ganddo bleidleisio fel dirprwy ar ran yr etholwr sydd â'r rhif (darllenwch yn uchel y rhif o'r gofrestr) yn y gofrestr etholwyr?'

Os mai 'nage' yw'r ateb, peidiwch â rhoi papurau pleidleisio. Os mai 'ie' yw'r ateb, gofynnwch:

'A ydych eisoed wedi pleidleisio yma neu rywle arall fel dirprwy ar ran yr etholwr sydd â'r rhif (darllenwch yn uchel rif yr etholwr o'r gofrestr) yn y gofrestr etholwyr?'

Os atebir 'ydw' i'r cwestiwn hwn, rhaid peidio â rhoi papur pleidleisio. Os atebir 'nac ydw', rhaid i chi hefyd ofyn:

'A ydych yn wŵr/gwraig, yn bartner sifil, yn rhiant, yn dad-cu/mam-gu, yn frawd/chwaer, yn blentyn neu'n wŵyr/wyres i'r etholwr sydd â'r rhif (darllenwch yn uchel rif yr etholwr o'r gofrestr) yn y gofrestr etholwyr?'

Os mai 'ydw' yw'r ateb i'r cwestiwn hwn (a bod y cwestiynau uchod wedi'u hateb yn foddhaol), rhaid rhoi papur pleidleisio cyffredin neu bapur pleidleisio a gyflwynwyd fel y bo'n briodol.

Fodd bynnag, os mai 'nac ydw' yw'r ateb, gofynnwch:

'A ydych eisoed wedi pleidleisio yn yr etholiad hwn ar gyfer *(dosbarth), *(sir), *(bwrdeistref Llundain), *(bwrdeistref sirol), ar ran dau berson nad chi yw eu cymar, partner sifil, rhiant, mam-gu neu dad-cu, brawd, chwaer, plentyn neu wŵyr, wyres?' (*darllenwch yn uchel p'un bynnag sy'n gymwys, gan ychwanegu, yn achos etholiad ar gyfer sawl ardal 'yn yr ardal etholiadol hwn neu unrhyw ardal etholiadol arall')

Os atebir 'ydw' i'r cwestiwn hwn, peidiwch â rhoi papur pleidleisio. Os mai 'nac ydw' yw'r ateb i'r cwestiwn hwn (a bod pob un o'r cwestiynau uchod wedi'u hateb yn foddhaol), rhaid rhoi papur pleidleisio cyffredin neu bapur pleidleisio a gyflwynwyd fel y bo'n briodol.

Y cwestiynau rhagnodedig i'w gofyn i berson sy'n gwneud cais i bleidleisio yn bersonol pan fo'n ymddangos ar y gofrestr fel pleidleisiwr post

Mae'r cwestiynau rhagnodedig canlynol ar gyfer etholwyr sy'n ymddangos ar y gofrestr fel pleidleiswyr post, ond:

- sy'n honni nad ydynt wedi gwneud cais i bleidleisio drwy'r post neu
- sy'n mynd i'r orsaf bleidleisio ar ôl 5pm ar y diwrnod pleidleisio ac yn honni eu bod wedi colli eu papurau pleidleisio drwy'r post neu nad ydynt wedi eu cael o gwbl.

'A wnaethoch gais am bleidlais bost?'

Os mai 'naddo' yw'r ateb, rhaid rhoi papur pleidleisio a gyflwynwyd.

Os atebir 'do' i'r cwestiwn hwn, gofynnwch:

'Pam nad ydych wedi pleidleisio drwy'r post?'

Os atebir y cwestiwn yn foddhaol, dylai'r Swyddog Llywyddu gofnodi'r rheswm a rhoi papur pleidleisio a gyflwynwyd.

Fodd bynnag, os bydd yr etholwr yn dweud nad yw wedi pleidleisio drwy'r post am ei fod wedi colli ei becyn pleidleisio drwy'r post neu heb ei gael (y pecyn cyfan neu ran ohono), dim ond ar ôl 5pm y gellir rhoi papur pleidleisio a gyflwynwyd.

Y cwestiynau rhagnodedig i'w gofyn i berson sy'n gwneud cais i bleidleisio fel dirprwy pan fo cofnod yn dangos ei fod wedi cael papurau pleidleisio drwy'r post ar gyfer dirprwy

Mae'r cwestiynau rhagnodedig ar gyfer dirprwyon sydd wedi'u henwi ar y rhestr dirprwyon sy'n pleidleisio drwy'r post ond sy'n honni nad ydynt wedi gwneud cais i bleidleisio drwy'r post neu sy'n mynd i'r orsaf bleidleisio ar ôl 5pm ar y diwrnod pleidleisio ac yn honni eu bod wedi colli eu papurau pleidleisio drwy'r post neu nad ydynt wedi'u cael o gwbl fel a ganlyn:

‘A wnaethoch gais i bleidleisio drwy’r post fel dirprwy?’

Os mai ‘naddo’ yw’r ateb, rhaid rhoi papur pleidleisio a gyflwynwyd.

Os mai ‘do’ yw’r ateb, gofynnwch:

‘Pam nad ydych wedi pleidleisio drwy’r post fel dirprwy?’

Os atebir y cwestiwn yn foddhaol, dylai’r Swyddog Llywyddu gofnodi’r rheswm a rhoi papur pleidleisio a gyflwynwyd.

Fodd bynnag, os bydd y dirprwy yn dweud nad yw wedi pleidleisio drwy’r post am ei fod wedi colli ei becyn pleidleisio drwy’r post neu heb ei gael (y pecyn cyfan neu ran ohono), dim ond ar ôl 5pm y gellir rhoi papur pleidleisio a gyflwynwyd.

Atodiad 5b

Papurau pleidleisio a gyflwynwyd

Amgylchiadau pan ddylid rhoi papurau pleidleisio a gyflwynwyd

Darllenwch y cyfarwyddiadau hyn yn ofalus cyn rhoi unrhyw bapurau pleidleisio a gyflwynwyd.

Rhaid i'r Swyddog Llywyddu sicrhau mai dim ond o dan yr amgylchiadau rhagnodedig y rhoddir papurau pleidleisio a gyflwynwyd.

Dim ond o dan yr amgylchiadau canlynol y dylid rhoi papur pleidleisio a gyflwynwyd:

- os bydd y gofrestr etholwyr (neu hysbysiad) yn dangos bod etholwr wedi pleidleisio'n barod
- os bydd cofnod dirprwy ar y rhestr dirprwyon wedi'i farcio'n barod a/neu fod cofnod yr etholwr a'i penododd yn ddirprwy wedi'i farcio
- os bydd etholwr (neu ddirprwy) sy'n ymddangos ar y rhestr pleidleiswyr post yn honni nad yw wedi gwneud cais am bleidlais bost. Caiff ofyn i'r Swyddog Canlyniadau am becyn pleidleisio drwy'r post newydd hyd at 5pm, ond gellir rhoi papur pleidleisio a gyflwynwyd iddo ar unrhyw adeg os yw'n dymuno
- os bydd ar ôl 5pm a bod etholwr (neu ddirprwy) sy'n ymddangos ar y rhestr pleidleiswyr post yn honni ei fod wedi colli neu ddifetha ei bleidlais bost neu ei fod heb gael ei bleidlais bost o gwbl

Os caiff papurau pleidleisio a gyflwynwyd eu rhoi drwy gamgymeriad, rhaid i'r Swyddog Llywyddu gofnodi rhifau cyfresol y papurau pleidleisio a gyflwynwyd a gafodd eu rhoi drwy gamgymeriad a hysbysu'r Swyddog Canlyniadau cyn gynted â phosibl.

Cyn rhoi papur pleidleisio a gyflwynwyd, dylai'r Swyddog Llywyddu egluro'r amgylchiadau i'r etholwr (neu'r dirprwy) ac wedyn rhaid iddo ofyn y cwestiynau rhagnodedig sy'n berthnasol i'w sefyllfa (gweler Atodiad 5a).

Os caiff y cwestiynau rhagnodedig eu hateb yn foddhaol, rhaid i'r Swyddog Llywyddu roi papurau pleidleisio a gyflwynwyd. Yna, dylai'r Swyddog Llywyddu egluro'r drefn pleidlais a gyflwynwyd i'r etholwr (neu'r dirprwy).

Gweithdrefn ar gyfer rhoi papurau pleidleisio a gyflwynwyd

Ar ôl i'r cwestiynau rhagnodedig gael eu hateb yn foddhaol, rhaid ysgrifennu rhif etholwr yr etholwr (gan gynnwys cyfeirnod y dosbarth pleidleisio) yn erbyn rhif y papur pleidleisio a gyflwynwyd sy'n cael eu rhoi ar y rhestr pleidleisiau a gyflwynwyd.

Sicrhewch fod y papur pleidleisio a gyflwynwyd yn cynnwys y marc swyddogol, plygwch y papur ac yna rhowch ef i'r pleidleisiwr neu'r dirprwy **heb ei blygu** fel y gallant weld yr holl ymgeiswyr sydd ar y papur pleidleisio. Yna rhaid iddynt bleidleisio yn gyfrinachol, plygu'r papur pleidleisio a gyflwynwyd a'i ddychwelyd i'r Swyddog Llywyddu.

Rhaid peidio â rhoi'r papur pleidleisio a gyflwynwyd yn y blwch pleidleisio. Er mwyn sicrhau na fydd hyn yn digwydd, dylai'r Swyddog Llywyddu sefyll wrth ymyl y blwch pleidleisio a gorchuddio'r twll.

Rhaid i'r Swyddog Llywyddu gymryd y papur pleidleisio a gyflwynwyd sydd wedi plygu a'i arnodi ag enw'r pleidleisiwr ynghyd â'i rif etholwr (gan gynnwys cyfeirnod y dosbarth pleidleisio) a'i osod yn yr amlen swyddogol a ddarperir. Yna, rhaid iddo gofnodi rhif etholwr ac enw'r pleidleisiwr ar y 'Rhestr pleidleisiau a gyflwynwyd'.

Os bydd dirprwy yn pleidleisio ar ran etholwr, peidiwch ag arnodi'r papur pleidleisio a gyflwynwyd ag enw'r dirprwy, ond yn hytrach â rhif etholwr yr etholwr. Cofnodwch rif yr etholwr, ynghyd ag enw'r dirprwy, ar y 'Rhestr pleidleisiau a gyflwynwyd'.

Rhesymau dros gwblhau papurau pleidleisio a gyflwynwyd

Weithiau, mae'n bosibl y bydd pleidleiswyr yn gofyn pam eu bod yn cael cynnig papur pleidleisio a gyflwynwyd. Er na chaiff papurau pleidleisio a gyflwynwyd eu cynnwys yn y cyfrif, mae papur pleidleisio a gyflwynwyd yn dangos bod gan bleidleisiwr bryder am drefn cynnal yr etholiad ar y cam pleidleisio, yn hytrach nag ar ôl i'r canlyniad gael ei gyhoeddi. Felly, papurau pleidleisio a gyflwynwyd yw'r cam cyntaf yn y broses o wneud cwyn am y broses etholiadol. Os na fydd pleidleisiwr yn cymryd y cam hwn, gallai olygu nad oes cofnod ffurfiol ar gael i ddangos ei fod wedi ceisio, ond methu, bwrw ei bleidlais.

Yn ogystal, bob tro y rhoddir papurau pleidleisio a gyflwynwyd, cofnodir enw'r pleidleisiwr a'i rif etholwr ar y rhestr pleidleisiau a gyflwynwyd. Mae'r rhestr hon yn galluogi swyddogion yr etholiad i weld a oes unrhyw batrymau cambersonadu posibl yn eu hardal.

Atodiad 6

Diogelwch yn yr orsaf bleidleisio

Y Swyddog Llywyddu sy'n gyfrifol am ddiogelwch yr orsaf bleidleisio. Mae pleidleiswyr yn disgwyl i orsafoedd pleidleisio gael eu rhedeg mewn ffordd drefnus a digynnwrf.

Cadw trefn

Rhaid i Swyddogion Llywyddu gadw trefn yn yr orsaf bleidleisio. Mae hawl ganddynt orchymyn i berson gael ei hebrwng o'r orsaf bleidleisio. Fodd bynnag, rhaid gadael i bleidleiswyr cymwys bleidleisio cyn iddynt gael eu hebrwng allan. Dylai Swyddog Llywyddu sy'n gorchymyn i berson gael ei hebrwng allan, gofnodi manylion y digwyddiad a'i drosglwyddo i'r Swyddog Canlyniadau.

Ni all person sydd wedi cael ei hebrwng o'r orsaf bleidleisio ac sydd heb bleidleisio fynd yn ôl i mewn i'r orsaf heb ganiatâd y Swyddog Llywyddu. Os bydd y person yn dychwelyd ac yn ymddwyn yn weddus, rhaid rhoi cyfle iddo bleidleisio.

Ni cheir diffiniad cyfreithiol o gwmpas yr orsaf bleidleisio ond, fan lleiaf, mae'n golygu'r ystafell bleidleisio.

Bydd y Swyddog Canlyni briffio os oes hanes o faterion trefn gyhoeddus yn effeithio ar eich gorsaf bleidleisio chi a'r ardal o'i chwmpas. Yn yr amgylchiadau hynny yn benodol, dylech wirio o amgylch eich gorsaf bleidleisio yn gyson. Mae hyn i sicrhau bod gan bleidleiswyr fynediad dirwystr i'w gorsaf bleidleisio. Er ei bod hi'n bwisg gwneud y gwiriadau hyn, os yw'r orsaf yn brysur, arhoswch nes ei bod hi'n dawelach cyn i chi wirio nesaf.

Aflonyddwch neu ddigwyddiadau difrifol a gohirio'r bleidlais

Bydd yr heddlu wedi cael gwybod am leoliad gorsafoedd pleidleisio. Efallai y caiff swyddogion heddlu a swyddogion cymorth cymunedol yr heddlu ddyletswyddau'n ymwneud â gorsafoedd pleidleisio ac efallai y byddant yn ymweld â hwy yn ystod y dydd. Os bydd anhrefn yn yr orsaf bleidleisio yn ystod y dydd, cysylltwch â'r Swyddog Canlyniadau i'w hysbysu o'r sefyllfa. Os oes angen, cysylltwch â'r heddlu i ddelio â'r broblem.

Os bydd aflonyddwch neu ddigwyddiad difrifol e.e. pryder ynghylch bom, tân, llifogydd ac ati, efallai y gofynnir i'r Swyddog Llywyddu wagio'r safle neu efallai y bydd yn penderfynu gwneud hynny. Os bydd y gwasanaethau brys yn gofyn i'r adeilad gael ei wagio, rhaid gwneud hynny. Hysbyswch y Swyddog Canlyniadau ar unwaith a gofynnwch am arweiniad ar unrhyw gamau pellach y dylid eu cymryd.

Peidiwch byth â pheryglu diogelwch personol y pleidleiswyr nac aelodau eraill o dîm yr orsaf bleidleisio, na pheri perygl o anaf i berson. Os yw'n bosibl gwneud hynny heb beryglu diogelwch personol, gellir symud holl ddeunyddiau sensitif yr etholiad (y blwch pleidleisio, papurau pleidleisio, cofrestr etholwyr ac ati) o'r adeilad a'u cadw dan ofal staff yr orsaf bleidleisio. Dylech roi'r wybodaeth ddiweddaraf i unrhyw asiantiaid neu arsylwyr sy'n bresennol am yr hyn rydych yn ei wneud.

Os bydd yn rhaid gadael y safle, sefydlwch orsaf bleidleisio dros dro mewn man sydd bellter diogel o'r aflonyddwch neu'r digwyddiad difrifol. P'un a fu toriad yn y pleidleisio ai peidio, rhaid i'r orsaf bleidleisio gau am 10pm o hyd. Fodd bynnag, dylid nodi'r amser pan na fu modd i'r orsaf bleidleisio weithredu.

Yn yr achos mwyaf eithafol, bydd y Swyddog Canlyniadau yn caniatáu i'r Swyddog Llywyddu ohirio'r bleidlais tan y diwrnod canlynol. Os caiff y bleidlais ei gohirio, bydd y Swyddog Canlyniadau yn trefnu bod deunyddiau'r etholiad yn cael eu casglu.

Rhaid i Swyddogion Llywyddu beidio â gohirio'r bleidlais heb ganiatâd y Swyddog Canlyniadau.

Delio â sefyllfaoedd anodd

Mae'n bosibl y daw staff gorsafoedd pleidleisio ar draws sefyllfaoedd anodd neu ymddygiad bygythiol yn ystod y diwrnod pleidleisio.

Gallai'r camau canlynol helpu staff gorsafoedd pleidleisio i ddelio â sefyllfaoedd a allai fod yn anodd neu'n heriol:

- **Gwrandewch ar y pleidleisiwr** – mae'n arfer da edrych ar y person pan fo'n siarad, gan ddangos diddordeb.
- **Dangoswch ddealltwriaeth** – gadewch i'r person wybod eich bod yn gwneud eich gorau i ddeall y broblem o'i safbwynt ef. Mae hyn yn pwysleisio'r ffaith bod penderfyniad gwybodus yn cael ei ystyried.
- **Holwch** – gofynnwch i'r person a oes unrhyw wybodaeth berthnasol arall y gall ei rhoi a allai helpu i hwyluso'r broses.
- **Crynowch** – rhowch yr ymateb a'r rheswm drosto. Peidiwch â dechrau dadlau.

Atodiad 7

Gweithdrefn ar gyfer delio â chambersonadu

Beth sy'n digwydd os bydd staff gorsaf pleidleisio yn amau bod rhywun yn cambersonadu etholwr neu ddirprwy?

Ar adegau prin, mae'n bosibl y bydd aelod o dîm yr orsaf pleidleisio, etholwr arall, asiant etholiad, asiant pleidleisio neu ymgeisydd yn amau bod person sy'n gwneud cais am bapur pleidleisio yn esgus bod yn rhywun arall. Gelwir hyn yn gambersonadu ac mae'n drosedd ddifrifol.

Cofiwch nad yw person, heblaw am ddirprwy, yn euog o gambersonadu os bydd yn gwneud cais am bapur pleidleisio dan enw gwahanol i'w enw ei hun, ar yr amod mai o dan yr enw hwn y cafodd ei gofrestru.

Rhaid i Swyddogion Llywyddu beidio â chroesholi person os ydynt yn amau ei fod yn cambersonadu. Dim ond y cwestiynau rhagnodedig y gellir eu gofyn. Rhaid gofyn y cwestiynau hyn i'r person cyn rhoi papur pleidleisio iddo, nid ar ôl hynny (gweler Atodiad 5a).

Mae'r cwestiynau rhagnodedig yn pennu p'un ai'r etholwr yw'r person sy'n ymddangos ar y gofrestr etholwyr (neu'r rhestr dirprwyon os yw'n pleidleisio fel dirprwy ar ran rhywun arall), a ph'un a yw'r etholwr wedi pleidleisio'n barod yn yr etholiadau (neu ar ran yr etholwr hwnnw, os mai dirprwy ydyw).

Os bydd y person yn ateb y cwestiynau'n foddhaol, rhaid rhoi papur pleidleisio cyffredin. Fodd bynnag, dylai'r Swyddog Llywyddu roi gwybod i'r Swyddog Canlyniadau am ei amheuan cyn gynted â phosibl.

Os ceir gwrthdaro, neu os yw'n rhesymol disgwyl y bydd gwrthdaro, dylai'r Swyddog Llywyddu ystyried ei ddiogelwch ei hun a diogelwch pawb arall sy'n bresennol fel blaenoriaeth. Gellir ystyried ffyrdd eraill o helpu ymchwiliadau yn y dyfodol, er enghraifft, cofnodi rhifau cofrestru cerbydau a chadw eitemau a gafodd eu cyffwrdd gan berson sy'n rhan o ddigwyddiad, os yw'n ddiogel gwneud hynny, nes i swyddog heddlu gyrraedd.

Os caiff person ei arestio ar amheuaeth o gambersonadu neu ar amheuaeth ei fod ar fin cambersonadu, rhaid peidio ag atal y person rhag pleidleisio cyn belled â'i fod yn ateb y cwestiynau rhagnodedig yn foddhaol.

Beth sy'n digwydd os bydd asiant etholiad, asiant pleidleisio neu ymgeisydd yn herio pleidleisiwr?

Os bydd asiant etholiad, asiant pleidleisio neu ymgeisydd yn herio pleidleisiwr (drwy'r Swyddog Llywyddu), rhaid peidio ag atal y pleidleisiwr rhag pleidleisio cyn belled â'i fod yn ateb y cwestiynau rhagnodedig yn gywir.

Beth sy'n digwydd os bydd yn ymddangos bod rhywun arall (heblaw am ddirprwy) wedi pleidleisio ar ran y pleidleisiwr?

Ar adegau prin, bydd person yn gofyn am bapur pleidleisio ac yn darganfod bod ei enw ar y gofrestr etholwyr wedi'i farcio i ddangos ei fod wedi pleidleisio eisoes. Os bydd yn ymddangos bod rhywun arall heblaw am ei ddirprwy penodedig wedi pleidleisio ar ran etholwr, dylid dilyn y broses ar gyfer pleidleisiau a gyflwynwyd a nodir yn Atodiad 5b.

Atodiad 8

Arweiniad ar rifwyr, y cyfryngau a pholau ymadael

Rhifwyr

Mae rhifwyr yn gwirfoddoli i bleidiau ac ymgeiswyr. Maent yn sefyll y tu allan i orsafoedd pleidleisio neu fannau pleidleisio ac yn cofnodi rhifau etholwyr sydd wedi pleidleisio. Drwy nodi etholwyr nad ydynt wedi pleidleisio a rhoi'r wybodaeth hon i'r blaid, yr ymgeisydd neu'u cefnogwyr, mae rhifwyr yn chwarae rhan hanfodol a phwysig mewn etholiadau. Wedyn, gall y blaid, yr ymgeisydd neu'u cefnogwyr gysylltu â'r pleidleiswyr nad ydynt wedi pleidleisio eto yn ystod y diwrnod pleidleisio a'u hannog i bleidleisio.

Ni ddylai fod mwy nag un rhifwr mewn gorsaf bleidleisio ar unrhyw adeg ar gyfer pob ymgeisydd. Pan fydd man pleidleisio yn cynnwys mwy nag un orsaf bleidleisio â gwahanol fynedfeydd, gall fod yn briodol cael rhifwyr wrth bob un, ond dim mwy nag un ar gyfer pob ymgeisydd.

Nid oes gan rifwyr statws cyfreithiol ac mae gan bleidleiswyr yr hawl i wrthod rhoi unrhyw wybodaeth iddynt.

Gall y Swyddog Canlyniadau neu'i staff roi rhagor o arweiniad ar weithgareddau rhifwyr.

Rhaid i rifwyr:

- aros y tu allan i'r orsaf bleidleisio drwy'r amser
- dim ond mynd i mewn i'r orsaf bleidleisio i fwrw eu pleidlais eu hun, pleidleisio fel dirprwy neu fod yn gydymaith i bleidleisiwr anabl
- cydymffurfio â chyfarwyddiadau'r Swyddog Canlyniadau a'r Swyddog Llywyddu bob amser

Ni chaiff rhifwyr:

- weld na chlywed yr hyn sy'n digwydd y tu mewn i'r orsaf bleidleisio
- rhwystro neu fygyly pleidleiswyr wrth iddynt fynd i mewn i'r orsaf bleidleisio neu adael
- mynnu cael gwybodaeth am rif etholwr, enw neu gyfeiriad pleidleisiwr
- gofyn i bleidleiswyr ddychwelyd i'r orsaf bleidleisio i gael eu rhif etholwr
- cynnal trafodaethau â phleidleiswyr a allai arwain at honiadau o ddylanwad gormodol (e.e. bwriadau pleidleisio, ymlyniadau gwleidyddol neu ymgyrchoedd plaid)
- arddangos unrhyw ddeunydd ymgyrchu sydd o blaid neu yn erbyn unrhyw blaid wleidyddol neu ymgeisydd unigol ar wahân i roséd neu fathodyn

Gall rhifwyr:

- ofyn i bleidleiswyr am wybodaeth wrth iddynt fynd i mewn i'r orsaf bleidleisio neu adael
- arddangos roséd neu fathodyn lliw sy'n dangos enw'r ymgeisydd neu'r blaid wleidyddol; ni ddylai'r roséd/bathodyn gynnwys slogan ac ni ddylent fod yn rhy fawr

Dylai'r Swyddog Llywyddu gadw llygad ar weithgareddau rhifwyr o bryd i'w gilydd a sicrhau nad ydynt yn rhwystro'r fynedfa nac yn rhwystro pleidleiswyr rhag mynd i mewn i'r orsaf bleidleisio.

Y cyfryngau

Nid oes hawl gan gynrychiolwyr y cyfryngau i fynd i mewn i orsaf bleidleisio ac eithrio fel pleidleiswyr neu arsylwyr achrededig. Rhaid peidio â gadael iddynt ffilmio na chyfweld â phleidleiswyr yn yr orsaf bleidleisio. Os bydd criw ffilmio yn ffilmio neu'n cynnal cyfweiliadau y tu allan i'r orsaf bleidleisio, sicrhewch na chaiff pleidleiswyr eu rhwystro a'u poeni ar eu ffordd i bleidleisio, nad yw'r camerâu wedi'u lleoli mewn mannau a allai beryglu cyfrinachedd y bleidlais ac na chaiff y fynedfa i'r orsaf bleidleisio ei rhwystro.

Polau ymadael

Gall cwmnïau polau piniwn cyhoeddus gael eu comisiynu i drefnu polau ymadael ar gyfer yr etholiadau. Mae'n bosibl y bydd y Swyddog Canlyniadau wedi cysylltu â Swyddogion Llywyddu os bydd cwmni polau yn bwriadu cynnal pŵl ymadael y tu allan i'r orsaf bleidleisio. Os felly, gwnewch yn siŵr nad yw'r cyfwelwyr yn dod i mewn i'r orsaf bleidleisio nac yn rhwystro'r fynedfa.

Atodiad 9

Iechyd a diogelwch

Iechyd a diogelwch staff yr orsaf bleidleisio ac etholwyr

Rhaid i Swyddogion Llywyddu a Chlercod Pleidleisio fod yn ymwybodol o unrhyw risgiau posibl i ddiogelwch drwy gydol y diwrnod pleidleisio. Er mwyn gwneud hyn, rhaid archwilio'r safle cyfan a'r ardal gyfagos y tu allan. Os nodir unrhyw beryglon, mae angen ystyried sut i'w lliniaru. Cysylltwch â deiliad yr allwedd yn gyntaf, os yw hynny'n briodol ac yn bosibl.

Os bydd damwain yn digwydd i unrhyw un yn yr orsaf bleidleisio, rhaid cadw cofnod o'r digwyddiad a chofnodi'r wybodaeth ganlynol:

- enw llawn a chyfeiriad y person dan sylw
- amser y ddamwain
- lleoliad y ddamwain
- manylion cryno ynghylch y ddamwain
- tystiolaeth o anaf neu ddifrod
- enw a chyfeiriad unrhyw dystion
- yr amodau ar y pryd
- y camau a gymerwyd gan staff yr orsaf bleidleisio
- enw'r meddyg neu'r parafeddyg a gafodd ei alw
- manylion unrhyw ymweliad â'r ysbyty

Dylid hysbysu'r Swyddog Canlyniadau ar unwaith.

Codi gwrthrychau trwm

Isod, ceir rhestr o bwyntiau a allai, os cânt eu dilyn, leihau'r risg o anaf i'r rhai sy'n codi a chario gwrthrychau:

- Cyn ceisio codi neu symud unrhyw wrthrych, profwch y pwysau drwy ei ogwyddo i un ochr er mwyn canfod pa mor drwm yw'r llwyth a safle ei graidd disgyrchiant.
- Cyn dechrau codi neu symud gwrthrychau, sicrhewch fod eich ardal waith yn glir ac yn ddirwysr.
- Sicrhewch fod gennych afael gadarn a chyfforddus cyn codi.
- Sicrhewch eich bod yn gadarn ar eich traed cyn codi.
- Wrth godi, cadwch eich pen i fyny, eich cefn yn syth, eich traed fymryn ar wahân ac, os yw hynny'n bosibl, codwch o'ch coesau gan ddefnyddio cyhyrau eich coesau.
- Cadwch y gwrthrych rydych yn ei godi mor agos at eich corff â phosibl.
- Peidiwch â phentyrru gwrthrychau mor uchel nes peri i chi neu'ch llwyth syrthio i un ochr.
- Peidiwch â phentyrru gwrthrychau mor uchel fel na allwch weld i ble rydych yn mynd.
- Os na allwch godi neu symud y llwyth ar eich pen eich hun, gofynnwch am gymorth.
- Helpwch eraill i godi neu symud llwyth os bydd rhywun yn gofyn i chi wneud hynny.

Atodiad 10

Cwestiynau cyffredin a ofynnir i staff gorsafoedd pleidleisio ar y diwrnod pleidleisio

C. Pam mae angen i chi ysgrifennu fy rhif etholwr wrth ymyl rhif fy mhapur pleidleisio? Ydy hyn yn golygu nad yw fy mhleidlais yn gyfrinachol?

A. Mae'r gofyniad i gofnodi'r rhif etholwr ar y rhestr hon yn erbyn rhif y papur pleidleisio a roddir i chi wedi'i gynnwys yn rheolau'r etholiad. Yn ei hanfod, fersiwn fwy diweddar yw'r system hon o system sy'n dyddio o Ddeddf Pleidlais 1872, a gyflwynwyd er mwyn osgoi'r posibilrwydd y defnyddir papurau pleidleisio ffug ac er mwyn helpu i ganfod twyll honedig.

Yn amlwg, os yw'r papurau pleidleisio wedi'u rhifo, mae'n llawer anoddach i berson diegwyddor roi copïau o bapurau pleidleisio swyddogol yn y blwch pleidleisio. Os bydd gweithred dwyllodrus wedi digwydd, byddai'n bosibl canfod y drosedd drwy gyfeirio at y rhestr rhifau gyfatebol.

Mae mesur diogelwch ar waith i atal rhifau'r papurau pleidleisio ar y rhestr rhifau cyfatebol rhag cael eu cysylltu â'r papurau pleidleisio a farciwyd. Ar adeg cau'r orsaf pleidleisio, caiff y rhestr rhifau gyfatebol ei gosod mewn amlen wedi'i selio gan y Swyddog Llywyddu yn yr orsaf pleidleisio. Yna rhoddir yr amlen wedi'i selio i'r Swyddog Canlyniadau. Ar ôl cynnal y cyfrif, caiff y papurau pleidleisio a ddefnyddiwyd eu selio hefyd. Dim ond ar orchymyn barnwr o ganlyniad i ddeiseb etholiad neu er mwyn helpu i ymchwilio i drosedd etholiad honedig y gellir agor y pecynnau wedi'u selio. Hyd yn oed bryd hynny, anaml iawn y caiff y dogfennau eu harchwilio ac eithrio lle yr ymchwilir i achos o dwyll neu gambersonadu (h.y. rhywun yn pleidleisio'n anghyfreithlon ar ran rhywun arall).

O ganlyniad i'r mesurau diogelwch uchod, mae bron yn amhosibl i unrhyw unigolyn fod mewn sefyllfa lle y gall baru pleidleisiwr â phapur pleidleisio penodol.

Am y rheswm hwnnw, gall pleidleiswyr fod yn hyderus y bydd y bleidlais yn aros yn gyfrinachol. Nid oes gan bleidleiswyr unrhyw sail i ofni bod modd canfod dros bwy y gwnaethant bleidleisio, ac eithrio o dan yr amgylchiadau arbennig iawn a nodwyd uchod.

C. Rwyf wedi anghofio anfon fy mhleidlais bost. A allaf bleidleisio yma yn yr orsaf pleidleisio yn lle hynny?

A. Ni allwn roi papur pleidleisio cyffredin i chi yma yn yr orsaf pleidleisio. Fodd bynnag, nid oes angen i chi bostio eich pleidlais bost er mwyn pleidleisio: gallwch fynd â'ch pleidlais bost i'ch gorsaf pleidleisio (neu unrhyw orsaf pleidleisio arall yn yr ardal etholiadol berthnasol) neu gall rywun wneud hynny ar eich rhan. Mae gorsafoedd pleidleisio yn cau am 10pm. Fel arall, gallwch fynd â'ch pleidlais bost i'r swyddfa etholiadau yn y cyngor lleol.

C. Nid yw fy mhleidlais bost wedi cyrraedd eto - beth allaf ei wneud?

A. **Cyn 5pm:** Gallwch gael pleidlais newydd os gallwch gyrraedd y swyddfa etholiadau cyn 5pm heddiw. Bydd angen i chi ddod â rhyw fath o ddogfen adnabod gyda chi. Gall staff y swyddfa etholiadau roi rhagor o wybodaeth am y drefn hon a dweud wrthyfych ba fath o ddogfennau adnabod sy'n dderbyniol.

Ar ôl 5pm: Mae hawl gennych i gael papur pleidleisio a gyflwynwyd. Os ydych wedi eich cynnwys ar gofrestr yr orsaf pleidleisio hon a'ch bod yn ateb y cwestiynau rhagnodedig yn foddhaol, gallwn roi'r papurau hyn i chi.

C. Mae fy mhleidlais bost wedi cyrraedd, ond rwyf wedi colli fy mhapur pleidleisio. Beth allaf ei wneud?

A. **Cyn 5pm:** Gallwch gael pleidlais newydd os gallwch gyrraedd y swyddfa etholiadau cyn 5pm ar y diwrnod pleidleisio. Bydd angen i chi ddod ag unrhyw ddarnau o'ch pecyn pleidleisio drwy'r post sydd gennych o hyd a rhyw fath o ddogfen adnabod. Gall staff y swyddfa etholiadau roi rhagor o wybodaeth am y drefn hon a dweud wrthyfych ba fath o ddogfennau adnabod sy'n dderbyniol.

Ar ôl 5pm: Mae hawl gennych i gael papur pleidleisio a gyflwynwyd. Os ydych wedi eich cynnwys ar gofrestr yr orsaf bleidleisio hon a'ch bod yn ateb y cwestiynau rhagnodedig yn foddhaol, gallwn roi'r papurau hyn i chi.

C. Rwyf wedi cael fy mhleidlais bost ond rwyf wedi newid fy meddwl ac rwyf am bleidleisio'n bersonol yn yr orsaf bleidleisio. A allaf ganslo fy mhleidlais bost?

A. Na allwch - unwaith y cewch bleidlais bost, rhaid i chi ei defnyddio er mwyn pleidleisio yn yr etholiad hwn; ni ellir rhoi papur pleidleisio i chi mewn gorsaf bleidleisio. Fodd bynnag, gallwch fynd â'ch pleidlais bost wedi'i chwblhau, ac wedi'i selio yn yr amlenni a ddarparwyd, i'ch gorsaf bleidleisio neu unrhyw orsaf bleidleisio yn y ward ar y diwrnod pleidleisio. Os hoffech ganslo eich pleidlais bost ar gyfer etholiadau a referenda yn y dyfodol, cysylltwch â'r Swyddog Cofrestru Etholiadol.

C. Pa ots os nad ydw i wedi cofrestru - roeddwn i'n meddwl bod hawl gan bawb i bleidleisio?

A. Rhaid i chi fod ar y gofrestr etholwyr i allu pleidleisio. Er mwyn cael eich cynnwys ar y gofrestr a phleidleisio mewn etholiadau a referenda yn y dyfodol, bydd angen i chi wneud cais i'r Swyddog Cofrestru Etholiadol.

Os ydych yn sicr eich bod wedi gwneud cais i gofrestru, cysylltwch â'r swyddfa cofrestru etholiadol.

C. Mae fy ngŵr wedi cael damwain yn y gwaith ac wedi cael ei ruthro i'r ysbyty. Mae'n awyddus iawn i bleidleisio - a oes unrhyw beth y gellir ei wneud?

A. Mae'n bosibl y gallai benodi dirprwy i bleidleisio ar ei ran. Y terfyn amser ar gyfer gwneud hyn yw 5pm heddiw. Gall staff yn y swyddfa gofrestru etholiadol roi mwy o fanylion i chi am y drefn hon.

C. A oes rhaid i mi ddefnyddio pensil i farcio fy mhapur pleidleisio?

A. Gallwch ddefnyddio pen neu bensil i bleidleisio. Gan amlaf pensiliau a ddarperir mewn gorsaf pleidleisio, ond gallwch benderfynu dod â'ch pen eich hun i'r orsaf bleidleisio i bleidleisio. Does dim gofyniad cyfreithiol i farcio papur pleidleisio â phensil.

Caiff pensiliau eu defnyddio am resymau ymarferol: gyda phennau inc mae risg iddynt sychu allan neu sarnu; gall inc achosi trosglwyddo'r mars y mae'r pleidleisiwr wedi'i wneud ar y papur pleidleisio wrth iddynt ei blygu, gan, o bosib, arwain at wrthod eu pleidlais, os er enghraifft, ei fod yn edrych fel petaent wedi pleidleisio dros fwy o ymgeiswyr nag y mae hawl ganddynt bleidleisio drostynt.

Mae amddiffynfeydd yn y ddeddfwriaeth i rwystro a chanfod amharu â phapurau pleidleisio; mae gofyn bod seliau yn cael eu rhoi ar flychau pleidleisio ac mae hawl gan ymgeiswyr ac asiantiaid fod yn bresennol ar ddiwedd y bleidlais a gallant roi eu seliau eu hun os dymunant; yn y cyfrif, gael ymgeiswyr ac asiantiaid wirio eu seliau cyn i'r flychau pleidleisio gael eu hagog.

Atodiad 11

Rhestr wirio ar gyfer gosod yr orsaf bleidleisio

Dylid defnyddio'r rhestr wirio hon cyn i'r bleidlais agor er mwyn sicrhau bod yr orsaf bleidleisio yn cael ei gosod yn gywir.

Y tu allan i'r orsaf bleidleisio

Cwblhawyd

Mynedfa, allanfa a llwybrau

A yw'r arwyddion at yr orsaf yn glir ac a all etholwyr weld ble mae'r orsaf bleidleisio yn hawdd?

A oes lleoedd parcio wedi'u cadw i bobl anabl?

Gwnewch yn siŵr nad oes peryglon rhwng y lleoedd parcio a'r fynedfa i'r orsaf bleidleisio

Arwyddion

A ydych wedi sicrhau bod arwyddion da ar gyfer unrhyw fynedfa amgen i bobl anabl, ac a all rhywun mewn cadair olwyn eu darllen?

A yw'r hysbysiad 'Sut i bleidleisio yn yr etholiadau hyn' (gan gynnwys unrhyw fersiynau a ddarparwyd mewn ieithoedd a fformatau eraill) i'w weld y tu allan i'r orsaf bleidleisio ac wedi ei osod fel bod pobl pleidleisiwr yn gallu ei weld?

Mynediad gwastad

A oes ramp addas ar gael sy'n rhydd rhag rhwystrau?

A yw'r ramp yn sefydlog? Os nad ydy, cysylltwch â'r swyddfa etholiadau ar unwaith.

A yw'r matiau drws yn lefel â'r llawr? Os nad ydynt, symudwch hwy.

Mynedfeydd

A ydych wedi archwilio unrhyw ddrysau dwbl i sicrhau bod mynediad da i bawb?

A oes arwyddion priodol ar gael i ddangos drws unrhyw fynedfa amgen i bobl anabl?

Y tu mewn i'r orsaf bleidleisio

A yw'r orsaf bleidleisio wedi'i gosod er mwyn gwneud y defnydd gorau o'r lle sydd ar gael?

Dilynwch y llwybr y bydd disgwyl i'r pleidleisiwr ei ddilyn, a gwnewch yn siŵr y bydd cynllun yr ystafell yn gweithio i bleidleiswyr, gan ystyried sut y byddant yn symud drwy'r broses bleidleisio o'r adeg pan fyddant yn dod i mewn i'r orsaf bleidleisio hyd nes y byddant yn ei gadael.

A fyddai cynllun yr ystafell yn gweithio pe bai grŵp o etholwyr yn aros i fwrw eu pleidlais ac a yw'n rhwystro pleidleiswyr rhag gadael yr orsaf bleidleisio heb roi eu papurau pleidleisio yn y blwch pleidleisio?

A wneir y defnydd gorau o'r goleuadau a'r golau naturiol sydd ar gael?

A oes sedd ar gael rhag ofn y bydd angen i etholwr eistedd i lawr?

Hysbysiadau swyddogol

A yw'r hysbysiad 'Sut i bleidleisio yn yr etholiadau hyn' (gan gynnwys unrhyw fersiynau a ddarparwyd mewn ieithoedd a fformatau eraill) i'w weld y tu mewn i'r orsaf bleidleisio ac wedi ei osod fel bod pobl pleidleisiwr yn gallu ei weld?

A yw'r hysbysiad sy'n rhoi gwybodaeth am sut i farcio'r papur pleidleisio (gan gynnwys unrhyw fersiynau a ddarparwyd mewn ieithoedd a fformatau eraill) wedi ei osod fel bod pobl pleidleisiwr yn gallu ei weld?

Wrth i chi ddilyn y llwybr y bydd disgwyl i'r pleidleisiwr ei ddilyn, a yw'r posteri a'r hysbysiadau i'w gweld yn glir, gan gynnwys i bobl sy'n defnyddio cadair olwyn a'r rheiny sydd â nam ar y golwg?

A ydych wedi sicrhau na chaiff yr hysbysiadau/posteri eu harddangos yng nghanol posteri eraill a fyddai'n ei gwneud yn anodd i'r etholwyr eu gweld?

Bythau pleidleisio/blwch pleidleisio

A yw'r blwch pleidleisio wedi'i osod yn union gerllaw'r Swyddog Llywyddu?

A yw'r blwch pleidleisio wedi'i selio'n gywir?

A all defnyddiwr cadair olwyn gyrraedd y blwch pleidleisio yn hawdd?

A all defnyddiwr cadair olwyn fynd i mewn i'r bwth pleidleisio yn hawdd?

A yw'r bythau pleidleisio wedi'u gosod yn gywir ac wedi'u lleoli'n bwrpasol er mwyn gwneud y defnydd gorau o'r goleuadau a'r golau naturiol?

A ydych wedi sicrhau bod bythau pleidleisio wedi'u lleoli fel na all pobl y tu allan weld sut mae pleidleiswyr yn marcio eu papurau pleidleisio?

A all y Swyddog Llywyddu a'r Clerc Pleidleisio eu gweld yn glir?

A oes peniau/pensiliau ar gael ym mhob bwth ac a yw unrhyw bensiliau wedi'u miniogi?

A yw'r llinyn sydd ynghlwm wrth y peniau/pensiliau yn ddigon hir i faint y papurau pleidleisio ac i bleidleiswyr llaw dde a llaw chwith?

Papurau pleidleisio print bras a samplau llaw o bapurau pleidleisio

A yw'r papur pleidleisio print bras yn weladwy i bob pleidleisiwr?

A yw'r sampl llaw ar gael ac yn weladwy i bleidleiswyr?

Templed cyffyrddadwy

A yw'r templed cyffyrddadwy ar gael ac yn weladwy i bawb?

A yw'r holl staff yn gwybod sut i'w ddefnyddio?

Papurau pleidleisio

Ai'r papurau pleidleisio hyn yw'r rhai cywir ar gyfer yr orsaf bleidleisio ac a ydynt wedi'u rhifo'n gywir a'u pentyrru yn eu trefn?

Y rhestr rhif cyfatebol

A yw rhifau'r papurau pleidleisio ar y rhestr rhifau cyfatebol wedi'u hargraffu mewn trefn rifol?

A yw rhifau'r papurau pleidleisio sydd wedi'u hargraffu ar y rhestr rhifau cyfatebol yn cyd-fynd â'r rhifau ar y papurau pleidleisio?

Cofrestr

A oes gennych y gofrestr gywir ar gyfer eich gorsaf bleidleisio ac a yw'n cynnwys y nifer ddisgwyliedig o etholwyr?

Nodiadau

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

Y Comisiwn Etholiadol

3 Bunhill Row

London EC1Y 8YZ

Ffôn 0333 103 1928

Ffacs 020 7271 0505

info@electoralcommission.org.uk

www.electoralcommission.org.uk

Rydym yn gorff annibynnol a sefydlwyd gan Senedd y DU. Rydym yn rheoleiddio cyllid pleidiau ac etholiadau ac yn gosod safonau ar gyfer etholiadau a gynhelir yn dda.

Rydym yn gweithio i gefnogi democratiaeth iach, lle y seilir etholiadau a refferenda ar ein hegwyddorion, sef ymddiriedaeth, cyfranogiad a dim dylanwad gormodol.

Rhoi pleidleiswyr yn gyntaf